

Drobné výstřižky

OBSAH

Strana	Titul	Téma	Zdroj
1	Egon Ervin Kisch	Paralela Švejkovy příhody v Kiralyhidě; konzul Procházka	Těšínsko 1/1968
2	Falešná koruna	Anekdota o Haškovi	Zlín 5/1932
3	Haškův Bretschneider	Jedna z úvah o vzniku románového Bretschneidera	Pravda 4.3.1978
4	Honorář pro Haška	Anekdota o Haškovi	Pravda 14.4.1979
5	Pomník Jaroslavu Haškovi v Lipnici nad Sázavou	Jeden z mnoha záměrů postavit Haškovi pomník. Toto bude asi první.	Národní listy 17.9.1927
6	Hašek a Havlíček	Úvaha nad tvorbou Jaroslava Haška	Národní Listy 11.2.1933; Dr. Fedor Sloldán
7	Zemřela Jarmila Hašková	Zpráva o úmrtí Jarmily	Národní listy 21.9.1931, Moravská orlice
8			27.9.1931, Lidové noviny 21.9.1931
9	O životě Jaroslava Haška v Ufě	Dopis J.Haška s komentářem Zdeňka Šťastného	Pravda 24.4.1958; J.H, Zdeněk Šťastný
10	Z niv českého humoru	Recenze „Trampoty pana Tenkráta“	Národní politika 6.10.1912
11	Na pěti sloupečcích: Hašek na toulkách	Vzpomínky Václava Mengera	Lidové noviny 647/1933; Václav Menger
12	Hašek– Švejk	Úvaha nad tvorbou Jaroslava Haška	Rozvoj 20.7.1928; Dagobert
13	Noční dobrodružství čili Hašek v Kyjevě	Epizoda z Haškova pobytu v Kyjevě	Nová doba 1.11.1930; Vlasta Radechovský
14			
15	Jaroslav Hašek	Kritická poznámka k výročí narození J.H.	Čechoslovák 9.4.1943 Londýn
16	Anarchista Jaroslav Hašek a velezrádce Josef Švejk	Haškův Švejk skutečnou osobností! Z knihy c.k. velezrádců	Nová doba 10.12.1927
17	Besedy	Úvaha nad smrtí Jaroslava Haška	Nová doba 14.1.1923
18	Film	Kritická poznámka k filmu „Ve dvou se to lépe táhne“ zprac. na motivy stejnojmenné knihy Z.M.Kuděje	Černá země 1.4.1929
19	12.000 čsl. důstojníků prý zahynulo na Sibíři	Kritická poznámka k Haškově činnosti v Ufě	Družina československých legionářů 2.2.1929
20	??????	Kritická „úvaha“ nad Haškovým humorem	Fronta 10.12.1931

OBSAH

Strana	Titul	Téma	Zdroj
21	Jiná doba, jiný mrav	Humorné zamyšlení nad Haškovým „přítelemHaluškou –Hanuškou“	Humoristické listy 21.11.1930
22	Hašek prodává autgramy	Anekdota o Jaroslavu Haškovi	Moravská orlice 25.10.1931
23	Konec Haškova obchodu se psy	Jedna z dalších prezentací „Psychiatrické záhady“	Moravská orlice 25.10.1931
24	Lipnice	Exkurs do Lipnice a za Haškem	Rozvoj 24.6.1932;Era
25	Hádání o Švejkovi	Úvaha nad charakteristikami Josefa Švejka a Jaroslava Haška	Přítomnost 37/1927; Josef Kopta
26			
27			
28			
29	Rodákův návrat	Báseň Josefa Macha, v níž zmiňuje m.j. J. Haška a „U Zlatého litru“	Pestrý týden 5/1928; Josef Mach
30	Vzpomínka na Jaroslava Haška	Historika o systému práce Jaroslava Haška při psaní humoresek	Humoristické listy 29.8.1924; Lampier
31			
32	Ze dnů bohémy	Zajímavé vyprávění o pražské bohémě, tedy nejen o Haškovi	Přítomnost 27.10.1927; E.A.Longen
33			
34			
35			
36			
37	Beseda „Průkopníci“	Ostrá kritika na hlavu Jaroslava Haška	Československý deník 44/1918; Rudolf Medek
38			
39	Nové knihy	Vyšly „Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války“	Nová doba 4.9.1921
40	Z. M. Kuděj a Rusko 1912	Haškův přítel a jeho pobyt v Rusku v roce 1912	Pochodeň 13.12.1987
41	Tulákem z povolání	Putování Z.M. Kuděje tentokráte po Novém světě	Pochodeň 14.12.1982

OBSAH

Strana	Titul	Téma	Zdroj
42	Knížka plná humoru	Recenze knihy „Ve dvou se to lépe tahne“ a zajímavosti o Z. Kudějovi	Pochodeň 18.8.1971
43	Tulák, světoběžník, poutník	Další zajímavosti o Z.M. Kudějovi	Pravda 8.8.1985
44	Zemřel spisovatel Zdeněk Matěj Kuděj	Zpráva o úmrtí Z.M. Kuděje	Rudé právo 10.8.1955
45	Hašek narukuje	Ze života Jaroslava Haška z kopy historek od Ant. Boučka	Rudé právo 70/1947
46	Ze vzpomínek na Jaroslava Haška	Vzpomínky V. Choděry	Lidové noviny 19.8.1949; V. Choděra
47	Zásilka	Anekdotická historka o Jaroslavu Haškovi	Pravda 199/80
48	Jaroslav Hašek v nemocnici	Zpráva o hospitalizaci Jaroslava Haška v rámci jeho vojenského působení v Č. Budějovicích	Národní listy 16.3.1915
49	Jaroslav Hašek v zajetí	Kratičká zpráva o zajetí	Národní politika 15.11.1915
50	K Haškovu zatykači	Jak se Humoristické listy distancovaly od Jaroslava Haška	Národní listy 14.1.1919
51	Zpráva o smrti Jaroslava Haška v Rusku	Tragikomedie plná omylů	Národní listy 16.1.1919
52	Jaroslav Hašek žije	Velice zajímavý článek. Pokud by byl pravdivý, byl by to důkaz, že v roce 1919 nemohl Hašek sloužit u 5. armády bolševického Ruska. Vždyť počátkem roku 1919 měl být politickým komisařem právě u této armády	Národní listy 15.3.1919
53	Desáté výročí úmrtí Jaroslava Haška	Co napsala „Čubička“—Národní politika a Národní listy	Národní listy 2.1.1933, Národní politika 2.1.1933
54	Co jednou napsal Jaroslav Hašek	Citace ze stanov SPMVMZ v rámci volebního boje v r. 1927	Národní listy 11.10.1927
55	Prý jedna z oblíbených Haškových anekdot	Uvádím jen pro . Není to ověřeno.	Národní listy 16.11.1935
56	Jedna o Haškovi	Anekdotický příběh z redakce Národních listů	Národní listy 4.1.1933 ; Zevloun
57	Jaroslavu Haškovi	Něco málo o pokrytectví v české literární kritice	Národní listy 18.3.1932 (příloha)
58	Kniha humoru	Recenze knihy „Dobrý voják Švejka a jiné podivné historky	Národní listy 7.4.1912

Egon Ervín Kisch

[1885—1948]

vyňikající pražský novinář a spisovatel-reportér, napsal reportáž, která má vztah k Těšínu — týká se konsula Prochasky, jehož matka žila v Těšíně. Reportáž pod titulem „Pismo N a světové dějiny“ líčí, jak chyba v telegramu došlém do Vídně, vedla k vážné mezinárodní zápletce a mohla být počátkem první světové války. Rakouský tisk tehdy zahájil velké tažení proti Srbsku pro domnělé násilí spáchané na konsulovi — ale vše nakonec skončilo velkou blamáží, když se zjistilo, že celou věc způsobil telegrafista, který namísto aby vyklepal depeši: Konsul Prochaska u Skoplje (ve Skoplji) — vyklepal: Konsul Prochaska uskopljen (vykleštěn). V činnosti telegrafistově se totiž běžně vyskytovaly telegramy, ve kterých se oznamovalo, kolik dobytčat bylo vykleštěno. — O této směšné příhodě se také zmiňuje Jaroslav Hašek v Dobrém vojáku Švejkovi v kapitole „Švejkovy příhody v Ktrályhidě“: „Nešťastnou náhodou ještě nad tím nápisem byl jiné: ‚My na vojnu nepůjdeme, my se na ni .....‘ a to bylo v roce 1912, když jsme měli jít do Srbska kvůli tomu konsulovi Procházkovi.“

—m—

Falešná koruna

Jaroslav Hašek neměl u svého domovníka dobré oko, protože mu často zůstal za otvírání dlužen. Jednou jde Hašek domů a opět hlásí domovníkovi, že nemá drobné.

„Já vím, pane Hašek, už zase. Voni mi holt připadají jako taková falešná koruna.“

Hašek se na něj udiveně podívá a domovník mu vysvětluje: „No jo, taky pořád zvoněj a nikdy nic neplatěj!“ st.

Haškův Brettschneider

Ne právě záviděníhodnou úlohu připsal Jaroslav Hašek ve svém „Dobřím vojáku Švejkovi“ úředníka c. k. policie Brettschneiderovi. Třebaže slavný Haškův román zná u nás téměř každý, málokdo ví, jak tento „fík“ přišel ke svému jménu. Sochař Vladimír Brettschneider působil v první a po první světové válce v Domažlicích. V nedalekém Dražetově vytvořil také pomník padlým v první světové válce. V Domažlicích se často setkával v hospodě s Jaroslavem Haškem a při jedné roztržce slíbil Hašek sochaři Brettschneiderovi, že se mu pomstí tak, že na to do smrti

nezapomene. A tak narval zápornou postavu ve „Švejkovi“ Brettschneiderem. Zda se tito dva bohémové usmířili, není známo. Jaroslav Hašek zemřel již v roce 1923, Vladimír Brettschneider o několik desítek let později, jako starý pán v Litomyšli. (ktz)

HONORÁŘ PRO HAŠKA

Kdysi napsal Jaroslav Hašek pro brněnské noviny nějakou anekdotu na čistou stranu hospodské účtenky. Řádka číselic představovala značnou sumu a Hašek chtěl redakci vysvětlit, že něco takového by si on nemohl dovolit. Proto napsal s malým odstupem místa pod rukopis anekdoty poznámku:

„Abyste si nemysleli, moulové, že to na druhé straně je moje utrata! To si zaplatil U Rozvařilů nějakéj zazobanéj Brouček, domácí pán.“

Redakce zapomněla poznámku škrtnout, sazeč ji vysadil a na závalu se přišlo, až už byl celý náklad vytištěn. Hašek se k tomu vyjádřil velice brzy: „Zjistil jsem, že jste mi poplاندali závěr anekdoty, ale taky jsem zjistil, že jste mi tu závěrečnou poznámku, která není o nic blbější než to ostatní povídání, nezaplatili. Koukejte tedy doplatit honorář!“

střední období bezpracová živoba a ústa. 11.

□ **Pomník Jaroslavu Haškovi v Lipnici nad Sáz.** Téměř pět let uplynulo od doby, co Jaroslav Hašek, český humorista, dokončil svůj veselý a dobrodružný život v domku pod starým lipnickým hradem. Pod zeleným hájem na hřbitově u Bílé věže opí svůj poslední sen. Kroužek osobních přátel zvěčnělého spisovatele rozhodl se postavit Haškovi na Lipnici trvalý památník. Komitě pro postavení pomníku Jar. Haškovi v Lipnici n. Sáz. žádá proto celou českou veřejnost, aby peněžitými dary umožnila a urychlila vybudování pomníku.

Hašek a Havlíček.

K článku s tímto názvem ze středy 8. t. m. obdrželi jsme od autora přednášky o Haškovi, dra Soldana toto vysvětlení:

Pan spisovatel Adolf Zeman pozastavil se zde nad referátem „Nár. Osvobození“ o mé přednášce o Jaroslavu Haškovi, pořádané 19. ledna v Městské knihovně pražské. Vytýká mi ve svém článku, že jsem prý srovnával Haška s Havlíčkem a z referátu vyvozuje, jako bych chtěl tvrdit o Haškovi, že to byl duch spřízněný s Havlíčkem. Celá věc se zakládá na nedorozumění, jež vzniklo patrně z nedostatečné informace.

Ve své přednášce rozbíral jsem literární hodnoty Haškova díla a při tom jsem se zmínil také o formálních kvalitách jeho humoru, jež svou drsnou nehledaností a jadrností se blíží slohu Havlíčkovu. Při tom jsem poznamenal také, že se tato drsnost Haškovi nespravedlivě vytýká. Řekl jsem: „Jestliže Havlíčkovi se promíjí drsnost jeho slohu proto, že jí užil ve službách českého protirakouského nacionalismu a v zájmu proticírkevního liberalismu, není objektivního důvodu, proč by měla být Haškovi vytýkána drsnost jeho slohu, když jí užil ke karikatuře imperialistické války a v zájmu proletářského společenského uvědomění.“ Jinou paralelu mezi Havlíčkem a Haškem jsem neprováděl. Hašek, jehož „švejk“ byl přeložen do patnácti řečí, nepotřebuje zajisté nějakého nesprávného srovnání.

Dr. Fedor Soldan.

— **Jarmila Hašková zemřela.** V Praze-Bubenči zemřela včera odpoledne ve věku 43 let pi Jarmila Hašková, spisovatelka, vdova po Jaroslavu Haškovi. Před časem podrobila se operaci, ale zákrok bohužel nezabránil pokročilé zákeřnosti choroby. Hašková bývala úřednicí Obchodní a živnostenské komory v Praze. Jako spisovatelka vydala několik drobnějších prací knižně, jinak psala humorištické povídky do „Lidových Novin“, „Českého Slova“ atd.

Kniha

Zápisníček. 23./IX. 1931.

Jarmila Hašková, spisovatelka-humoristka, vdova po Jaroslavu Haškovi, tvůrce „Švejška“, zemřela 20. září. Byla to žena, která svoji lásku k poslednímu bohémovi Prahy zaplatila krvavě celým svým životem. Její literární dílo zaslouží úcty, které se jí za živa nedostalo.

DENNÍ ZPRÁVY

JARMILA HAŠKOVÁ ZEMŘELA

Když zemře veselý člověk, je zpráva o jeho smrti tím smutnější. Zlatá pohoda a dobromyslná veselost drobných črt a feuilletonů Jarmily Haškové da se těžko postavit vedle skutečnosti, že žena, jejíž úsměv se zrcadlil v širokém, rozmarném smíchu jejího zemřelého manžela, už nežije. Hašková zemřela včera odpoledne v Bubenči u své staré maminky ve věku 44 let na rakovinu. Její poslední dny byly bolestné a zlé. Její úsměvná tvorba neprozradila, že byl těžký i celý její život.

Jako děvče ze zámožné rodiny musila si Jarmila snátek s bohemem tak velkého formátu, jako byl Jaroslav Hašek, vynutit. Svou lásku k Haškovi životem s ním těžce zaplatila. Výstřelky bohémství svého manžela však hrdinsky snášela, neztrácejíc svůj smírný i rozveselující úsměv. Ona nejlépe věděla, že tento Jaroslav Hašek, bouřlivák i cynik, který musil ženu zklamat, je opravdu někdo, jeho svérázného genia znala jistě ona nejlépe, a ona také nejlépe dovedla vedle něho a s ním žít.

Když Jaroslav Hašek svou ženu opustil, dovedla se vkusně obrátit cele k úloze matky, kterou splnila vzorně, neztrácejíc svůj smích, zatím co prožívala těžké utrpení opuštěné ženy v nejtajnějším soukromí. V době kdy dilo jejího muže šlo do světa, kdy Šrejfk vystoupil rázným krokem do světové literatury a knižní kupci si plnili kapsy jeho výtěžky, nedostala z toho Haškova žena a jeho synek skoro nic.

Lidové Noviny strácejí v Jarmile Haškové dobrou spolupracovnici. V naší besedě bylo často její jméno a její veselost dovedla rozradovat i potěšit. Včera tedy po těžkém životě na zemi se usmála veselo Jarmila Hašková na svatého Petra, který jí rád otvíral dveře toho nebe, které tak lidsky rozmarně a mateřsky jemně přiblížila dětem i velkým ve své dlouhé povídko Z notosu svatého Petra, která ještě nedávno v dětském koutku Lidových Novin každé neděle rozdávala svým čtenářům čistou radost a veselí. Z

O životě Jaroslava Haška v Ufě

Po Uralských horách hnaly jednotky 5. Rudé armády směrem od Bugulmy armádu Kolčaka. Krátce před koncem osmnáctého roku se podél řeky Ufy dostaly k městu a 31. prosince je vybojovaly a obsadily. Nad středem města, obklopeném pohořím, byla Jankevičova tiskárna. Sloužila bělogvardějcům do té doby, než...

Ve funkci zástupce velitele města Bugulmy Širokova se již dříve osvědčil skromný a vojenských věcí znalý Čechoslovák Jaroslav Hašek. Tehdy již byl, stejně tak jako jeho ruská družka A. G. Lvová, členem komunistické strany a měl tedy důvěru nejen velitele Ufy, nýbrž i Politického odboru armády.

Proto byl Hašek jmenován náčelníkem oné bývalé Jankevičovy tiskárny a Alexandra Gavrilovna v ní pracovala jako nakladačka. Kromě toho byl Hašek jmenován vedoucím skupiny Ufimské organizace — Mezinárodní komunistické strany (bolševiků). Výbor byl v těsném spojení s Politickým oddělením a organizoval agitacně-propagační práci mezi cizinci, zvláště mezi válečnými zajatci, kterých zde bylo hodně.

Krátce na to, co byl Hašek

jmenován náčelníkem Sovětské tiskárny, jak se jí zde od těch dob říkalo, rozhodlo Politické oddělení vydávat vlastní vojenský časopis v ruském jazyce s názvem „NAŠ PUF“ (Naše cesta). Časopis vycházel o čtyřech stranách většinou formátu a byl tištěn na plocho. Hašek na něm spolupracoval tak, že již 14. ledna otiskl satirickou povídku „Z deníku Ufimského buržoasta“.

Těchto humoristických povídek, zesměšňujících bělogvardějce, popy, kolčakovskou armádu, mistrně napsaných a mezi rudoarmějci velmi oblíbených, náš mistr-humorista napsal dost. Časopisu „Naš puf“ vyšlo celkem 52 čísel a více jak v osmácti byly otištěny stati a povídky Jaroslava Haška.

Některé povídky již naši čtenáři znají, jiné zůstávají zatím nepeloženy. A vůbec ještě nebyl u nás v Československu publikovány některé velmi zajímavé a pro činnost Haška v Rudé armádě důležité statě. Uvedme na příklad dokument, který byl otištěn v časopisu Naš puf ze dne 15. listopadu 1919.

Pod titulkem „Dopis redakci“ se hovoří:

„Soudruhu redaktora.

Žádám o uveřejnění následující zprávy:

Při organizování Sovětské republiky je třeba dodržovat, aby ve všech sovětských úřadech byli lidé, kteří by nediskreditovali svými činy republiku, lidé s čistou minulostí.

Všichni nesvědomí pracovníci, kteří zrádně hubí vážnost k vládě pracujících, nutno nelitostně přitlouci k potupnému sloupu, vyhnat je z úřadů i stihnout tvrdým trestem revoluční doby.

Zde je jeden z těchto škůdců republiky.

Je to občan Kobusov, zástupce Polygrafického oddělení v Ufě, který bývá opilý na schůzích tiskařů.

13. února opilý projížděl ulicemi města a na rohu Spasské a Sibiřské ulice křičel: „Tak se prochází komisař.“

Bude třeba kontroly v Polygrafickém oddělení.

Neznámo jak se tam dostali lidé, kteří nikdy nebyli přáteli pracujících ani tiskařů.

Sedí tam občané Miliničenský a Subejev — oba bývalí vedoucí tiskárny — vykořisťovatelé.

K tomu není třeba dalších slov. Nutno zabránit tomu, aby

nepřátelé sovětské vlády se radovali nad těmito lidmi jako je opilec Kobusov, který svým chováním jen diskredituje sovětské úřady.

Přijímám za toto psaní veškerou odpovědnost a prosím Revoluční tribunál o prošetření případu Kobusova a Revoluční výbor o odstranění občanů Miliničenského a Subejeva z funkcí, vyměnit je za čestné a nezištné dělníky-tiskaře.

Jaroslav Hašek

*

Veřejné psaní pomohlo a Kobusov byl zbaven funkce. Máme ještě další dokumenty o činnosti Haška v Ufě, v Čeljabinsku a dalších městech, do kterých vstoupil Jaroslav Hašek jako příslušník 5. Rudé armády východní fronty. Jsou to doklady Haškovy zásadovosti, kterou mu buržoasní pisatelé v první republice upírali nebo ji zakrývali jak jen mohli. My dnes ovšem nevidíme v Jaroslavu Haškovi jenom vynikajícího humoristu a satirika, ale také politického pracovníka a revolucionáře.

Připomeňme si to právě dnes, v den, kdy se před 75 lety v Praze Jaroslav Hašek narodil.

ZDENĚK ŠTASTNÝ

— Z mlv českého humoru. (Jaroslav Hašek: „Trampoty pana Tenkráta“. Vyšlo v Humoristické knihovně Vilímkově. V Praze 1912.) — Mezi mladými českými humoristy, kteří v posledních letech upozornili na sebe v našich humoristicko-satirických časopisech, náleží primát Jaroslavu Haškovi, jehož literární drobnosti tohoto genu uchvacují svou bezprostředností a podmanivou suggestí neodolatelného veselí. Jaroslav Hašek je v první řadě výborný pozorovatel: on nezkresluje a nefalšuje svých postav; nezveličuje také oněch odbočných jejich vlastností, na kterých zakládá svoji humoristickou náplň, nýbrž místo karikatury, dnes u nás velmi diskreditované, maluje pravdivě a prostě. Jeho obrázky jsou dokonalé, životem a pravdou oddechující studie, podávané dokonce s jistou suchou střizlivostí: a právě z ní vyzařuje nejvíce oněch neodolatelných akcentů humoru, který nás podmaňuje. „Trampoty páně Tenkrátovy“, jimiž Vilímkova humoristická knihovna zahájila svůj nový ročník, jsou takovým kabinetním kouskem nového českého humoru. Neběží v nich o nic

světodějného, a kdyby šlo jenom o vlastní děj, musili bychom říci docela, že již mnohokrát byly zpracovány u nás více či méně tragikomické příhody takového smutného hrdiny, který takřka nevědomky vklouzl do léček papírka starostlivého o budoucnost svých dcerušek. Ale kolik různých a nových momentů postřehne Hašek v podobné situaci! A jak neodolatelně a zajímavě je prosvětlí! S klidným gestem a sůše vypráví svou přirozeně skloubenou adventuru šosáckých úskoků a společenských, divně zakudrlinkovaných záležitostí, a již svým slohem uchvacuje. Je v jeho veselých obrázcích mnoho ztajené verry a komiky, zdravé a dravé, která je na našich literárních luzích velmi hledaným kořením. Upozorňujeme na ni.

Na pěti sloupečcích: Hašek na toulkách

Mohutné lipové stromořadí na bývalém Ferdinandově nábřeží již dávno patří minulosti. Sem zabloudil rád i Jaroslav Hašek. Znal všechny ty lidi a lidičky, jimž nábřeží učarovalo a kteří zde byli něčím takovým, jako jsou starým kavárnám denní hosté. A Hašek nejen že každého znal, ale dovedl o každém něco povědět. Byl rád, když našel někoho, s kým se mohl pocourati celé hodiny, neboť to už mival v hlavě nějaký ten nápad, který si potřeboval na někoho vyprubírovat.

Tak poznal i Arne Laurina. Jednou spolu tady šli. Hašek se najednou zastavil na okraji chodníku, zadíval se upřeně dopředu, jak se k nim blíží párek starých lidí. Byli těsně do sebe zavěšeni a jejich ztichlý hovor byl plný něhy a lásky. K dovršení tohoto idylického seskupení batolil se před nimi zestárlý, obtloustlý pes, Haškovy zazářily oči a kolem úst se objevil dobromyslný úsměv. Nechal starý párek dojít až na tři kroky před sebe, pak nasadil přísnou tvář, stáhl klobouk trochu do týlu, zastoupil překvapeným lidičkám cestu a rázem ze sebe vychrlil: »Kde má ten pes děčku? Podle císařského královského ministerského nařízení ze dne 14. ledna 1883, paragraf 245, litera C/III musí mít každý pes bezpodmínečně na sobě děčku. Na šantán máte, vv bando, ale pro psa na děčku, to ne!« A opustiv ustrnulý párek.

přidal se k nechápajícímu Laurinovi. Když se po chvíli ohlédl, stal překvapený párek dosud na svém místě, neboť se patrně nemohl z leknutí vzpamatovat.

Hašek s Laurinem druhý den zase přišli na nábřeží a zase potkali staré milence. Ale tentokrát měl již pes děčku a starý pán s hlubokou úctou a poněkud provinile smekl svůj klobouk před Haškem.

×

Sady na tehdejších Purkyňově, dnes Mírovém náměstí, bylo od nepaměti shromaždištěm chův a dětí. I tady dovedl Hašek vysepat celé hodiny a pozorovati to drobné hemžení. Ba dokonce nenamítal nic proti tomu, když se k němu nějaké to robě přibatořilo a pohrálo si s jeho holí nebo kloboukem. Dovedl takové děčko vzít i na klín, pomazlit se s ním. Zahrát si s dětmi »Kolo, kolo mlýnský, za čtyři rýnský« bylo pro něho tak samozřejmé, jako vyzpovídat kluka nebo holku o tom, co dělá tatínek, co maminka, jak se mají, kdy už bude chodit do školy. A byly to nejen děti, které zpovídal, ale i staré mámy, chůvy a často i babičky, které dovedly ve svých vnučích a vnučkách vidět to nejkrásnější stvoření na světě. Hašek už byl mezi dětmi a jejich opatrovicemi tak znám, jako by patřil k nim a mezi ně.

Jednou seděl Hašek na lavičce, když přicupitala stará babka se sešlým kočárkem, takovým laciným čtyřkoláčkem, jenž byl visítkou chudoby a nedostatku. V kočárku polo sedělo, polo leželo všiskavé mrně a babička se

márně namáhala je uchlácolit. Hašek dlouho pozoroval její trápení, a když si babka konečně usedla vedle něho a kluk svým vrískáním znervosňoval celé okolí, zatvářil se Hašek hrozně příšně a ledově řekl babce: »Nemá hlad?« Ta dvě slova, třebaže tak necitelně a skoro vyčítavě pronesená, otevřela bábito srdce tak, že je měl Hašek ve chvíli téměř na dlani. Za několik minut věděl všechno to, co bývá často předmětem obtížného vyšetřování úředníků přerolických sociálních ústavů. Když babka ze sebe vylila všechnu tu bolest a hořkost života chudých, zajiskřily Haškovy malé oči a on sáhl do kapsy, jako by chtěl něčím hmotným zmírnit tu bídu, ale v poslední chvíli se zarazil, zatvářil se ještě příšněji a řekl: »Že ho, parchanta, nechytíte a nebačíte s ním o zem! Já bych o takového řvouna přerazol hůl!« V babce se po těchto jeho slovech nejprve zatajil dech, pak rychle, jako když kvočna roztáhne svá křídla v nebezpečí, přitáhla kočárek k sobě a jako by chtěla dítě chránit svým tělem, vyhrkla na Haška: »Lidožroute, já že má zabít to drahý robě jen proto, že si trochu zapláče?« A už následovala rozčilená tiráda, která přitahovala kolemjdící. Když jim babka repetitivě objasnila situaci, byli všichni ochotni, Haška na místě zlynechovat. Hašek musil prchnout. Ale než tak učinil, sáhl nenápadně do vesty, vyňal z ní něco a právě tak nenápadně to vsunul dítěti do kočárku. Po jeho odchodu se babka trochu uklidnila a i kluk přestal řvát, neboť

měl v ruce malou, lesklou hračku. Když se babka k němu naklonila, aby mu setřela slzy, uviděla v jeho ručkách docela novou stříbrnou zlatku. Udivena, ještě jednou se přesvědčila, že je to opravdu zlatka, vyskočila a jala se křičeti za Haškem: »Panc, já to tak...« Leč Hašek byl již na rohu u Valdeků a babka dosedající znovu na lavičku, odvolávala: »Vždyť on to tak zle nemyslel.«

Hašek rád bloudil Prahou, s kterou srostl a kterou měl rád, ale často, velmi často nebylo příčinou jeho bloudění nasycení se krásou, leč příčiny zcela prosaické. Pochroumané finance. Když se někdy za těchto poehmurných okolností probudil časně z rána a z kvartýru ho vyhnala zima nebo hlad, byl nucen blouditi ulicemi, neboť až teprve třetí hodina byla hodinou jeho osvobození. Pro Haška neexistovala dvanáctá hodina, ale až hodina třetí, hodina duchů služebních. Po starém, dávném a často pro Haška nečtícím zvyku vyměňovali se totiž vrchní číšníci v kavárnách až o hodinu třetí. Dopolodní vrchní nemívají zpravidla poruzumění pro lidi sociálně slabší a nejméně pak pro ty, kteří se žijí dary ducha svého. Proto, když už se Haškoví stala ta nemilá věc, že ho cokoliv vytáhlo z teplého lůžka už ráno, byl velmi mrzut a dokud nenašel obět, která by mu pomohla, dokonce zlý. To bylo, pokud byl sám. Ale našel-li spolutrpicího, dovedl procourat ulicemi celé hodiny v klidu. Ovšem, bylo to těžké, najít již po ráno někoho, kdo by byl ochoten přetpět s ním tu dlouhou, nekonečnou dobu do

tří hodin. Hašek nebyl z těch, který by své srdce dal každému na dlaň, a musil to být dobrý kamarád, nebo aspoň jemu člověk sympatický, aby mu svěřil své okamžité potíže, jež ho mimochodem provázely po většinu jeho života.

Za těchto nepříjemných okolností potkal jednou Villy Werner, který tenkrát začínal dělat do kumštu. Setkali se právě na rohu Perštýna, před černochem na Unionce. »Máš prachy?« oslovil ho bez pozdravu Hašek. Werner měl, ale protože v něm v tu chvíli zvítězil mamonář, s nevinnou tváří Haškoví odpověděl: »Človče, ani na cigaretu nemám.« Hašek, aniž se na něho podíval, sáhl do levé náprsní kapsy ve vestě, vytáhl odtud cigaretu, rozlomil ji na dvě půlky, z nichž jednu vstrčil Wernerovi a sám si zapálil druhou. Werner se zarazil, začervenal až po uši a pojednou, jakoby se náhle rozpomněl, sáhl do kapsy a s přetvářkou vítězoslavně vykřikl: »Ježíšmarjá, človče, já mám v kapse pětikorunu, a ani o tom nevím!« Hašek ani okem nemrkl podivením nad tím, že mohl Werner pouhým hmatem rozeznati, že je to právě pětikoruna. Když se objevila na světlo, vzal ji Hašek klidně Wernerovi z ruky, zasunul ji do vesty a bez jediného slova zamířil do Unionky. Werner v ustrnutí ještě chvíli stál, ale pak náhle, jako člověk dopadený při činu, se rozeběhl ulicí.

»To je jedna z nejtrápnějších chviliek mého života,« řekl mi nedávno Werner, když jsem ho zpovídal o tom, co o Haškoví ví

Václav Menger

Dagobert:

Hašek—Švejk.

Nebojte se, nebudu vypravovat, kde jsme byli s Haškem na pivě, co říkal, jak se točil a kde zuleval drátkovou polévkou oleandr.

Tohle všechno obstarali a obstarají za mne jiní.

A zdá se mi upřímně, že jsme o Haškovi slyšeli a četli už více než bylo třeba. Jeho poctivá biografie nebyla sice ještě napsána, ale za to napsán bezpočet „vzpomínek“, jež bývají souhrnem velmi nechuťné, poněvadž v nich nebývá psáno o Haškovi, nýbrž jediné glorifikována jeho touha po alkoholu a vytyčování jeho gaskonské kousky.

A je na pováženou, jaká řada pišících lidí žilo a žije, tylo a tyje z popularity Jaroslava Haška. Nebyly to jen ony kursivové vzpomínky a fejtony (de mortuis nihil nisi bene — ale ani tak tragicky zemřelé znamenitě herečce Xené Longenové nedal Hašek v soumraku jejího života klidu!), jsou to i romány a divadelní hry.

Je dobře, že snaha, aby byla s hrána v žižkovském divadle Akropolis hra „Ve dvou se to lépe táhne“, v níž měl hrát Jaroslav Hašek hlavní úlohu, ztroskotala. (Byly to finanční důvody, které znemožnily hru a vedle toho i nemožnost najít někoho, kdo by byl Haškovi podoben.) Neboť i tato hra chtěla žít jediné ze jména a památky na Jaroslava Haška. Jeho figura měla být magnetem pro toto divadlo, jemuž osud hned při zrození určil až tragicky krátký běh života.

A co bylo prováděno se Švejkem samým, byla by humoreska, nikoli z nejhorších, jaké napsal sám Hašek.

Kolik rukou a hlav Švejka dopisovalo, kolik dramatisovalo?

Jsou u nás lidé, kteří jsou přímo posedlí Haškem a Švejkem. Nedají jim klidu. Prohánějí oba

JEDD/NKCR - tato rozmnoženina slouží výhradně pro účely výzkumu a soukromého studia

nemilosrdně a vjdělkářsky po stránkách knih, po plátně biografu, po prknech divadla a prkénkách kabaretů...

Jsme opravdu už švejkováni... A nejen to: narodili se i Švejkovi blíženci... Přišel „pan Stavinoha“ a přišel „pan Václav“. Oba jsou krvi krve Švejkovy, oba jsou mu až podivuhodně blízcí... Mohlo by se říct: jedna máma u tří různí tátové.

O Švejkovi a Haškovi samém byly sváděny u nás již boje. Je to literatura, není to literatura, je prototyp českého člověka, nebo je to jen haškovská psina? Byl Hašek umělcem — byl geniální nebo byl to jen enšpiglovský šprýmař, jemuž se psalo nejlépe, když rozjařen alkoholem, vycházel z krčeni a hospůdek?

Doba vyřeší časem určitě i tyto problémy. Ale za všech okolností je přímo příkazem piety k zemřelému, aby o něm bylo psáno méně, ale za to věcně, taktně a kriticky.

VLASTA RADECHOVSKÝ:

Noční dobrodružství

čili

Hašek v Kyjevě.

Dvojice lidí kráčela kyjevskou ulicí. Ploužili se v té noční tmě jako dva stíny a zdálo se, že pro ně ulice není dost širokou; chvílemi od sebe odskočili jako milenci, když se jeden před druhým stydlí, aby zas za chvíli se k sobě přituli a šeptali si sladká slova lásky.

O těchto dvou se však nemohlo říci, že by se oříšili milovali. Jejich poznámky spíše svědčily, že se spolu vadí a že se nemohou dohodnout.

Však to byla v tehdejší době. — v roce 1917 — do určité míry neobvyklá dvojice lidí: jeden byl v záolatovaných šatech rakouského vojáka, tudíž zajatec. Četník v předválečném Rakousku byl by jeho ústroj nazval tuláckým. Tento zajatec nazýval se Jaroslav Hašek.

Druhý byl v uniformě ruského vojáka, a červenobílá páská na čepici svědčila, že je československým dobrovolcem.

„Musím do naší noclehárny ve Lvovské ulici. Dnes není vhodná doba k tomu, abych se s tebou, Jarko, toulal v noci po kyjevských putykách.“ — odporoval dobrovolce.

„Jaképak putyký? Já chodím jen do služných hostinců! Rozumíš, ty nádivo? Co máš, prosím tě, pořád s tou pitomou noclehárnou ve Lvovské ulici? Myslíš, že nevím, co je to za díru? Na zemi tam budeš spát, protože pryčny jsou každý den obsazené, a k tomu musíš dát ještě pozor, aby tě vši nesežraly. Nebližni už a pojď se mnou.“ — pobízel dobrovolce Hašek.

„Scíplou kozu by si dožral, mizero.“ — řekl rozzlobeně dobrovolce, iemuž se nelíbila Haškova poznámka o všich v dobrovolce noclehárně. „Máme u rot už své žehličky; naši bratři jsou rozhodně čistší, než vy, zajatci. A konečně, kde v dnešní době vši nejsou? Možná, že ty sám iseš lich plný a myslíš, když je máš ty, že druhý je má také. Každý cikán hádá podle své planety.“

„Vstavá, podýmá se, sobáči národ.“ — zanotoval Hašek místo odpovědi a roztáhl ruce jako kněz u oltáře.

„Tož, nazdar, Hašku!“ — pravil dobrovolce, podáváje Haškovi ruku. „Už je čas do noclehárny.“

„Pranto, nechceš-li mít moji pracku na svém cifrplátě, pojď se mnou. Děláš svatouška, a zatím by si vypil pivní matku. Kdybych tě, ty troubo, neznal. Starý Pražák, a chce tě naši stověžatě matiče v této ruské metropoli dělat vostudu. Nebylo by ti hanba? Když řeknu, že platím, tedy pojď a nežvaň! Či se za mne stydíš.“ — hovořil Hašek, přimhučuje při tom chytrácky své oči.

Zahýbali právě okolo university svatého Vladimíra: ulice byla už téměř liduprázdna.

„Tahle universita bude mít v historii naší zahraniční revoluce také svůj význam.“ — pravil dobrovolce, nechťeje dáti Haškovi přímou odpověď na jeho pobízení do hospody.

„Tu hunsvíte jeden. Mluvíš o universitě a já o hospodě. V hospodě neučeň jako v universitě, a v universitě neprodávaj' pivo jako v hospodě. To se neshoduje nijak dohromady. Ále, co ti tu budu vykládat, krucilaudon! Pojď, tamhle stojí izvozčík. Za pět minut budeme v té naší hospodě. Hej, ty sukin synu s tím kvartýrem na kolečkách! Polez s tou tvojí

kobyloou sem!“ — křičel Hašek na izvozčíka, a drže dobrovolce za rukáv a prskaje při tom jako koza, táhl ho k izvozčíkovi, který se na svém kozlíku nějak líně protahoval.

„Hej, tovaryš, je ten váš pravoslavný pámbu lepší, než ten náš? Řekni pravdu! Dostaneš za to rubl a ještě nachlastat piva.“ — křičel Hašek na izvozčíka, když už jeli, drže při tom dobrovolce okolo krku.

Izvozčík Haška už patrně trochu znal, neboť se zasmál a zamračil zároveň. „E ty, kibini mátery, k čemu je ti potřeba to vědět?“ — zvolal, a práskl do koně s „obloukem“ nad hlavou.

„Heleďme na toho pitomu! On se mně na to ptá, jako se ptá šlechtična na svýho pinčla, nebo hloupý, vycpaný kníže na svýho čisto-krevnýho koně, a stará panna na svoji kočičku. Vždyt vy, chlapi, bez toho pravoslavnýho pánaboha taky nemůžete žít zrovna tak, jako vaši vojáci bez tý vaší černý, pravoslavný kaše. Kákej ty durák!“ — mař tvoje Jobova.“ — křičel Hašek, a plácnuv izvozčíka do kabátu, roztáhl ruce a zanotoval píseň „U nás ve Zbuzanech...“

Drožka se náhle zastavila a Hašek hned s dobrovolcem zaslechli otázku: „Koho ty, kibini mátery, vezeš?“

Dobrovolce vstal, aby zjistil příčinu takové otázky. Ulička, již zrovna přijížděli byla velice krátká a také velice úzká, dva vozy se v ní nemohly vyhnout. Tak i nyní stáli proti sobě dva izvozčíci.

„Nu, chodí ty čort! Smatř on kak důra!“ — zvolal izvozčík, vezoucí dobrovolce a Haška. A hned dodal: „Tolko rokú už jezdi a přivyčku nezná, fuj, ty Jobova mař!“

„Ty govno sobáči! Já vezu oficéra.“ — bránil se druhý izvozčík.

„Sičas revolúcia! Oficér a soldát, vše rovnó! Nikdo nemá právo vměšat se v moje dílo, sukin syn, jeti tvoju dušu. Nu, uchodí! Dávaj dorogu.“ — dával!

„A proč já zrovna?“

Hašek, poslouchaje tuto hádku, vyskočil z povozky a pívnu si na ruce; bylo na něm vidět, že už toho má asi dost.

„A teď po bagánsky, kak sleduješ, póžalosta!“ — zvolal. Hned však slyšel dobrovolcův hlas: „Hašku, nech je! Ať si to vyřídí sami mezi sebou! My můžeme jít pěšky.“

„Ale Hašek jako by neslyšel“

„E, ty chvošt sobáči!“ — křičel na druhého izvozčíka. „Ty prej si utek hrobníkovi s lopaty! Vezeš oficéra? Fuj, ty Jobova mař! S vaší vojnou do ....., ty svóloč prašivá! Proč my zrovna máme uhýbat? Z naší strany je do ulice volný vjezd, z tvojí né! Nu ká, pošól ty k čertu!“ — a vzal koně za uzdu a snažil se jej vtlačit zpátky.

smáhl se jej vlněn zpátky.

V tom už také vyskočil z protějšího vozu oficér. A v zápětí chytil dobrovolce Haška za rukáv.

»Pojď, vole, nebo tě sbijou jako koně!« — zvolal a táhl ho násilně zpátky.

Byl také už nejvyšší čas; neboť oficérův izvozčík začal už do Haška práskat bičem.

»Ty chachl, ty hajdamák!« — nadával Hašek a uznáv za správné nezaplatit izvozčskovi, vzdálil se. Šli tedy s dobrovolcem pěšky, nestarajíc se, jak ti dva se dohodnou. Už byli na konci ulice a stále k nim zaznívaly hlasy hádajících se izvozčíků.

»To by muselo nas-kákat i mrtvého!« — ulevoval Hašek svojí zlostí, plivnuv zlostně na zem. »Jsou to ale tupohlavci, tihle izvoz-

*) Jaký ty hlupák.

**) Hledí on jako hloupý.

***) dráha, cesta.

†) jak následuje, prosím.

číci. Oba vjedou do té úzké uličky, oba se hned, jak do ní vjížděli, viděli, a oba vědí dobře, z které strany se do ní může vjet a že jim nebude možno se vyhnout. Ale, vyhlákneme se už na ně. Pojď! Hádali se od iakživa, budou se hádat do smrti. Naše hospoda není už daleko.

Za deset minut skočil Hašek do hostince jako divý a zrovna tak divoce poroučel pivo. A jakmile je hostinský přinesl, vřel do sebe naráz půllitr. Pak hned vstal, šel ke stolku, u něhož seděla slečna pokladní, a nedbaje druhých hostů roztáhl ruce, poskakoval a začal bez ladu a skladu zpívat:

Ó sle — ó sle — ó slečno drahá —
vy jste tele — vy jste tele — telefonovala —
že jste vyvole — že jste vyvole — vyvolená.
Když se rů — když se rů — růžo rozvíjela —
vy jste kráva — vy jste kráva — krávalu
ztratila.

Dozpíval, a skočiv svižně ke slečně podal jí ruku. »Nazdar!« — řekl při tom, a skočiv zpět ke stolu, vřel do sebe zas celou sklenicí diva.

Slečna se smála: byl to však úsměv, prozrazující zlost nad nepřímou urážkou, již se jí takovým způsobem dostalo. Patrně Haška musela už znát, neboť místo odpovědi otevřela dvířka u svého stolku a rychle, zardívajíc se, odešla kamsi do kuchyně.

Hosté se smáli a někteří z nich tleskali i rukama. Jedině dobrovolce s tímto Haškovým jednáním nesouhlasil.

»Co to tu provádíš? Urážíš tak dívku, jichž si máme vážit. Copak jseš doma v Praze?« — tážal se ho vyčítavě.

»Mlč, troubo, a pij! Tady jsme přeci jako doma. A Sofička? Ta je na to už zvyklá!« — odvětil se smíchem Hašek, a spatřiv u okna zajatce v uniformě rakouského důstojníka, začal hlasitě řečnit znova:

»Byl frajtrek, kaprálem, cuksírou, feldvéblem, dál prý kvočny vejce nenesly. Tři pecky pod ulízanou bradou a myslel, že je Franta Pišvejc jeho strejc. Pane hostinský, proč mi nedáte pivo? Či nás, tuhle s mým kolegou, chcete vyhodit? To by se to ovšem muselo stát podle všech pravidel. Nebrat za límeč a nestrkat ven; neotvírat dveře, aby nebyl průvan. A nepočítat schody.«

Hostinský přinesl pivo.

»Platit budu dnes já!« — řekl mu Hašek, a obrátiv se k dobrovolci, dodal: »Franto, nedopaluj mně! Já už mám třetí sklenici, podívej se!« — vzal sklenici do ruky a zase vypil pivo naráz — »a ty to cucáš jako slečinka limonádu.«

Dobrovolce byl ovšem také z chmelového kraje, v němž se prozpěvovalo »Kde se pivo vaří, tam se dobře daří...« (Žatec ovšem nikdy neviděl), a nedal se tudíž dlouho pobízet. Bylo už pozdě večer a opije-li se, však se z toho do rána prospí — řekl si, v duchu, a pivo dopil.

Hašek vida, že celá hospoda ho poslouchá, začal řečnit znovu:

»To vám přišla jednou na rakouskou frontu šunka; s ní vánočky, jítrnice a jelítka, a na všem pentličky. A víte, co se stalo? Taková pání, jako je tamhle ten, pámbu mu to už odpust, když je dnes nula!« — ukázal na zajatého rakouského důstojníka — »dali to rozložit na celty hezky do řady a vojáci museli okolo toho hezky defilovat, aby prý si jenom čuchli.«

»To bylo snad u vašeho regimentu, ale u našeho ne!« — ozval se důstojník.

»Poslouchaj, pantáto, kolik je ve vaší de-revně soldátek?« (††) — v odpověď nato zvolal

††) ženy ruských vojáků, jsoucích na frontě.

„Čechoslovák“, Londýn, 9. IV. 1943

Jaroslav Hašek

K Haškovu výročí uveřejňujeme tuto kritickou poznámku.

Moderní český humor vděčí za svůj rychlý vývoj po válce především Jaroslavu Haškovi. V jeho knihách se soustředily nejlepší prvky nového českého humoru, vyrostlého do války na tradici celkem chudé a spojily se s dobrými cizími vlivy. Teprve na této široké základně, Haškem vytvořené, se mohl dále vyvíjet literární humor, jehož tradiční část dožívá na př. v díle Poláčkové. Jaroslav Hašek, který stejně jako Poláček vyšel ze starého figurkařství, došel dále a vytvořil nový typ českého humoru.

Hašek se narodil v Praze 24. dubna 1883 a zemřel v Lipnici u Světlé n. Sázavou v r. 1923. Pocházel z profesorské rodiny, studoval obchodní akademii, krátký čas byl bankovním úředníkem a pak byl redaktorem a volným spisovatelem v bohémském smyslu předválečných let. Byl daleko vzdělanější než se obyčejně myslí, třebaže utrácel mnoho času v hospodských pitkách. Mnoho četl a cestoval přímo vášnivě, většinou ještě po starodávném způsobě. Přinesl si z cest a toulek po střední a jihovýchodní Evropě bohaté zkušenosti, zejména ve znalosti lidových typů a doplnil je za války pobytem na frontě a v revolučním Rusku. Tam byl i politicky činný, nejdříve v legiích, později jako stoupenec sovětské vlády. Tato politická činnost byla mu velmi vyčítána stejně jako jeho dřívější nespořádaný život. Ale právě válka udělala z Haška vážného a odpovědného spisovatele, humoristu velkého formátu.

George Grosz: Dobry voják Švejk

Josef Lada: Ilustrace k Haškově povídce „Jak jsem se setkal s autorem svého nekrologu.“ (Z knihy „Za války i za sovětů v Rusku.“)

Jeho vývoj kotví v mnoha svazcích předválečných povídek a žertovných črt, otiskovaných nejvíce v Národních listech a v Humorech. Od těchto drobných žánrů a moralisujících příběhů, psaných chvatně a často i bez chuti a bez úspěchu, uměl Hašek dojít až k celkové karikatuře světové války a rakouského zázemí. Ukázal se zlomyslným, ale spravedlným smíchem, jaká je pravá tvář společnosti, když s ní spadla škraboška pokrytectví při válečném otřesu. Hašek je však i významným formálním obnovitelem českého humoru, který až do jeho Švejka byl pořád v zajetí několika již otřelých, konvenčních témat, stále se opakujících. Odkryl nové línky a do svého Švejka nezahrnul už jen střední stavy, jako to dělali a částečně ještě dělají čeští humoristé, nýbrž celou společnost s velikým bohatstvím nejrůznějších typů a s celou šíří zájmů často protichůdných.

Jeho vývoj kotví v mnoha svazcích předválečných povídek a žertovných črt, otiskovaných nejvíce v Národních listech a v Humorech. Od těchto drobných žánrů a moralisujících příběhů, psaných chvatně a často i bez chuti a bez úspěchu, uměl Hašek dojít až k celkové karikatuře světové války a rakouského zázemí. Ukázal se zlomyslným, ale spravedlným smíchem, jaká je pravá tvář společnosti, když s ní spadla škraboška pokrytectví při válečném otřesu. Hašek je však i významným formálním obnovitelem českého humoru, který až do jeho Švejka byl pořád v zajetí několika již otřelých, konvenčních témat, stále se opakujících. Odkryl nové línky a do svého Švejka nezahrnul už jen střední stavy, jako to dělali a částečně ještě dělají čeští humoristé, nýbrž celou společnost s velikým bohatstvím nejrůznějších typů a s celou šíří zájmů často protichůdných.

Anarchista Jar. Hašek a velezrádce Jos. Švejk.

Haškov Švejk skutečnou osobností? — Z knihy c. k. velezrádců.

V úterý sdělili jsme o existenci knihy velezrádců, kterou jako pomůcku pro stíhání návratců ze zajetí vydalo v roce 1918 c. k. ministerstvo války. V této knize figuruje nesmrtelný autor »Dobrého vojáka Švejka« Jaroslav Hašek, jehož dosud neznámá fotografie je v knize té rovněž reprodukována. U jména Jaroslav Hašek zaznamenáno je, že byl zajat na ruské frontě v hodnosti jednoročního dobrovolníka svobodníka; z jeho životopisných dat se uvádí, že se narodil roku 1883 v Praze, že je příslušný do Mydlovár, okr. České Budějovice, a že povoláním je spisovatel. Za vinu klade mu c. k. divisijsní soud ve Vídni obžalobou vojenského prokurátora č. A 16932/16, že vstoupil do ruské armády. V rubrice »Anschuldigung« uvádí se ještě, že jmenovaný je anarchistou.

Vedle Jaroslava Haška je v této knize rakouských velezrádců také Josef Švejk, o kterém se uvádí, že na ruské frontě přeběhl k nepříteli v hodnosti titulárního svobodníka 36. pěšího pluku a že vstoupil do České družiny. Podle údajů těchto narodil se Josef Švejk v roce 1892 v Dubí, okr. Kladno, příslušen je do Žiželic, okr. Nový Bydžov, náboženství je římskokatolického, povoláním pekařem, 167 cm vysoký. Nevíme, jestli tento Josef Švejk je oním, kterého Jaroslav Hašek zvěčnil ve své knize. Jedna okolnost by však tomu nasvědčovala. Josef Švejk byl na vojně již před

válkou a podle údajů, citovaných v dokumentu, demobilisoval od svého 36. pluku v roce 1913 pod č. 791. Není vyloučeno, že s tímto vojákem sloužil Jaroslav Hašek již před válkou a napsal o něm první (předválečnou) knihu »Dobry voják Švejk«. Kromě toho je známo, že ve své poválečné knize nechává Jaroslav Hašek fiktivně Švejka, že je krajanem materialisty Vaňka z Kralupy, Kralupy a Dubí v Kladna nejsou daleko od sebe.

Fotografie Haškova, o které v této zprávě je řeč, a která v uvedené knize je reprodukována, je velmi originelní. Pokud víme, nebyla ještě nikde reprodukována. Podle našeho dojmu pochází z pražského policejního archivu, kde Jaroslav Hašek byl registrován jako anarchista. Na tomto obrázku má Hašek bujný vlas, roztomilý knířeček a koketně na stranu nasazenou čepičku bez štítku, podobající se nízkému fezu. Kromě toho má Jaroslav Hašek pečlivě upravený nákrčník. Jeho dobrácký zrak prozrazuje lhostejnost a z jeho tváří je vidět, že otylost byla mu břemenem později, nežli pořízena byla tato fotografie. Pod fotografií, otištěnou na str. 5 pod čís. 11, uvedeno je: »Hašek Jaroslava, Einj. Freiw., I. R. Nr. 91.« V jeho sousedství je velezrádce dalmatinský a srbský. Svého času otiskneme reprodukci uvedené neznámé fotografie Haškovy.

BESEDY.

JAROSLAV HAŠEK.

Jestliže teprve nyní usedám, abych napsal nekrolog Jaroslavu Haškovi, je to proto, že jsem nemohl uvěřiti zprávám o jeho smrti. Nebylo to poprvé, co se říkalo a psalo, že Jaroslav Hašek zemřel. Po této stránce bylo to s Haškem asi jako s nebožtíkem něgušem Menelikem z Habeše, jemuž jsem sám psal asi třikráte nekrolog. Hašek byl povedené kvítko, jež by se jistě znamenitě pobavilo čtením nekrologů — a ostatně ještě nedávno jsem jej potkal, kypícího životem.

Tentokráte však reserva nebyla na místě a je nutnost opravdu psáti Haškovi nekrolog. Podle zpráv, jež nebyly vyvráceny, zemřel 3. ledna v Lípnici u Ném. Brodu, v zátiší, kde tvořil práce, jež jej učinily jedním z nejoblíbenějších, nejčtenějších autorů. Naříkali-li knihkupci na mrtvé období, vyjímalí z toho vždy Haška. Hašek se četl, Hašek kulminoval. A jeho »Švejk« hrál se všude, v Praze i na venkově. Hašek zemřel, dočkav se výsluní popularity.

Má-li se psáti o spisovateli jako je Hašek, nelze se zastaviti toliko u jeho díla. Haškova osobnost poutá stejně pozorností jako jeho práce. Hašek byl typický bohém českého, řekl bych sousedského zabarvení. Tisíce anekdot, jež o něm kolují a jež nyní budou jistě sebrány ve veselý svazek, ukazují, jaký to byl jiskrný a svérázný člověk.

...vůči lidu, který se smál a bavil, když jemu bylo nemožné náhodou. Co se stalo? Nic víc, než že po »Krásné vyzvědačce« a »Ve spárech upíra« přišli pp. Ferenc Fiala - Futurista a Jára Kohout, aby sehráli hlavní úlohy ve filmu »Ve dvou setolépetáhne«, upraveného prý podle stejnojmenné knihy Z. M. Kuděje. A nyní nevím, čím to byla neintelligence, jež dějem tohoto českého filmu učinila řadu — promiňte — chlastů, plynulost dějovou nahradila plynutím piva do obžerných chřtánů obou hlavních hrdinů, z nichž jeden se dokonce po delším pití, kombinovaném do nebe volajícími nesmysly, jež měly být zápletkami, ožení s továrníkovou dceruškou. A ten jeden to je spisovatel (neboť oba ožralové jsou spisovatelé, pražští bohémové!) Jaroslav H. Hašek, víme-li, že film byl udělán podle Kudějovy knihy, jež popisuje Kudějova dobrodružství s Haškem. Pan Kuděj prohlásil, že s filmem, jenž nese jméno jeho knihy, nechce mítí ničeho společného; dobrá, dejme mu absoluci, na kom je tedy nyní vina, že Haškova životní historie, ať byla jaká byla, byla přece životem spisovatele a dobrého spisovatele, je znovu zaneřádována tímto rádobiografickým filmem sprostých flámů, neboť skutečně, jedná-li se tu o flámy, nejsou to veselé bohémské flámy inteligentních lidí, ale sprosté flámy notorických alkoholiků nejnižšího druhu, okrádačů hostinských a nejzchátralejších individuí, na kom je tedy vina? Oba interpreti hlavních úloh jsou známí pražští revuální herci. Je sice povšechně známo, že vtipy, jimiž jsou prošpikovány jejich revues, se zrovna nehodí pro žákovská představení klášterních pensionátů, ale nížina, na kterou jim bylo sestoupiti ve filmu, o němž tu píšeme, je tak hanebná, že je jejich prací není. Vina je na někom jiném, na někom třetím. A teď uvažujme: složkami, jež hrají při filmování hlavní úlohu, nejsou pouze herci, autor libreta a režisér — ale ještě dvě nejmocnější, hvěznaté páky: finančník a publikum. (Nemluvíme o filmové cenzuře, ta je jenom na ruské filmy a ne na blbosti.) Nuže: nedovedeme si představit hanebnějšího a prospěchářštějšího ústupku nevkusy publika nejvykřičenějšího předměstí — ano —

12.000 čsl. důstojníků prý zahynulo na Sibíři

Co psal bolševický list český na Rusí o československém armádním sboru na Sibíři koncem ledna r. 1919.

Koncem ledna r. 1919 byly až na nepatrné výjimky staženy již všechny československé pluky z fronty a odpočívaly. Bylo toho nejvíc na čase. Komu se to nelíbilo, byli páni z Omska, kteří se domnívali, že Čechoslováci budou za ně bojovat a oni že jim budou v týlu u vodky a kaviáru jak se sluší a patří spílati. Ale nelíbilo-li se stažení vojsk z fronty býlym, nelíbilo se ani bolševikům. Jak nás o tom přesvědčují komunistické listy z té doby. Postačí snad, budeme-li citovat několik perliček moskevského »Průkopníka Svobody«, jehož zodpovědným redaktorem byl tehdy dr. V. Růžička, který dnes již rovněž dal komunismu s bohem. 33. číslo zmíněného listu má tyto informace:

»Z Ufy. List »Gazeta Pečatnikov« sděluje: Mezi Čechoslováky začíná rozklad. Je možno viděti vojáky, kteří se zabývají prodejem drobného zboží. Totéž je možno viděti i mezi vojsky, přišedšími do Sibíře z Francie.

Mezi Čechoslováky je silná touha po domově a na půdě toho vypukly v Čeljabinsku, Trojicku a Ajapajevsku vzpoury, které byly potlačeny důstojnickými oddíly. Při čemž bylo postřeleno na 200 Čechů (!) Níjakých spojenců v Sibíři není a buržoazie, s netrpělivostí očekávající příchod cizozemských vojsk, byla nadobro oklamána příchodem nečetných oddí-

lu Čechoslováku, oblečených ve francouzské uniformy.

Pocítuje se nedostatek důstojnictva, neboť podle oficiálních zpráv zahynulo okolo 12.000 důstojníků. Nejsou řídké případy, že sikovatelé zastávají službu setníků.

Ztráty sibiřského vojska jsou ohromné.

To jsou zprávy, že ano! Sami soka kapricil. Ještě stěsti, že jsou datovány z Ufy a že tedy se snadno můžeme domyslet, kdo byl tím podaným zpravodajem, který si dělal tak dobrý den z celého sovětského Ruska a ze všech pravověrných tovaryšů! Myslíme, že se nemylíme, prohlásíme-li, že tímto informátorem byl náš starý známý, autor »Dobrého vojáka Švejka«, zesnulý humorista Jaroslav Hašek. Hašek byl tehdy komisařem lidové osvěty V. sovětské armády, jež měla svůj štáb v Ufě a napsal také v Ufě řadu více méně podaných humoresek, které k nám asi sotva dojdou, poněvadž zapadly v tehdejších tamních ruských denících. Haškoví právě tak jako jeho hrdinovi Švejkovi na nějaké té »psině« nezáleželo a sovětské noviny otikly každou i sebe větší — odpusťte — pitomost. Čechoslovákům to neublížilo, bolševiky to potěšilo a Hašek u skleničky vodky měl jistě radost z podaného šprýmu. Že mu na to naletějí také čeští komunisté i s drem Růžičkou, to asi ani Hašek nečekal!

Již máme český humor — je malý, ale náš, opravdu náš, český. Jeho zakladatelem jest Jaroslav Hašek se svým „Švejkem“. Nevadí nijak, že jsou ve „Švejkovi“ záblesky opravdového vtipu. To g r o s, co tvoří podstatu „Švejka“, je nevtipné a tedy jediné přijatelné jako typ českého humoru. Hašek položil geniální rovnici: humor = hrubost.

A jeho škola jde věrně v jeho šlépějích. Představte si tu legraci, když se zadnice pojmenuje jiným, sprostším slovem! Každý člověk, mající jen trochu smyslu pro humor, se jistě smíchem válí po zemi. Symbolem českého humoru se stalo slovo Cambronnovo, ale zbavené svého heroismu a učiněné samoúčelným.

Tvořit takový humor není ovšem lehké. Takový humorista musí mít všech pět pohromadě. Musí na příklad vybrati nějakou slavnostní chvíli nebo obřad, a teď k tomu poznamenat, že hlavní osoba obřadu zakopla a svalila se, nebo že počala najednou z ničeho nic křepčiti a podobně. Jistě se už nyní při té představě ukrutně smějete a voláte:

„No ne! Tihle humoristi jsou pašáci! Nač na všechno nepřijdou!“

JINÁ DOBA, JINÝ MRAV.

Před lety přišel do zahrady k Flekovům Jaroslav Hašek a přivedl sebou z Pankráce propuštěného zločince. Přisedli ke stolu zpola obsazenému a Hašek představoval svého druha: — Haluška, vrah!

Ostatní hosté vstali a sedli si jinam.

Kdyby se to stalo dnes, vstali by taky, ale uklonili by se, představili, mluvili by něco o zvláštní cti, přišel by fotograf, ženské by přinášely pohlednice, usmívaly by se líbezně a prosily o podpis . . .

Jak bude dále?

Hašek prodává autografy.

V nakladatelství firmy J. Otto vydali Haškovci za války, v době, kdy byl uzavřený, knihu „Dva tucty povídek“. Když se vrátil Hašek z Ruska, vydal se k nakladateli a musili mu nejen vyplátiti honorář, ale dali mu též autorské výtisky, s nimiž přišel do „Unionky“. Prodával je po 20 korunách, s autografem po 60 korunách. Chodil tam tehdy nějaký obchodní cestující, muž, který házel stovkami, jako Hašek jednou u Zvěřinů krejčary. Hašek ho nemohl ani cítit a muž mu ke všemu tykal. Když zaslechl, že Hašek má nějaké knížky, přišel: „Hašku, dej mi také jednu tu knížku s autografem!“ Hašek sedl a psal. Pak mu dal knížku a strčil tři desítky do kapsy. Mecenáš podívá se zvědavě na knížku a sezeleнал. Bylo tam charakteristickým písmem Haškovým napsáno:

**Kniha 20 Kč,
podpis 40 Kč,
Celkem 60 Kč.**

**S díky přijal
Jaroslav Hašek.**

Konec Haškova obchodu se psy.

Žaloby se množily. A přišly upomínky a žaloby také na zaplacení insertů. Tu poradil kdosi Haškovi, aby „dělal blázna“, že se mu nemůže nic stát. Ale Hašek dělal stále pokusy sehnat aspoň něco, protože se mu tenhle obchod líbil a potom měl ohledy — na personál. Jednou seděl s inž. Kúnem u Bernardiho na Malé Straně, kde mívají výborná italská vína. Asi o půlnoci šli k domovu a dobrák Kún, kterému se zdál Hašek „nějaký divný“, doprovodil jej až na Střelecký ostrov. Pak se vrátil. Hašek vylezl na zábradlí mostu a díval se do vody. Nejprve šel kolem flegmatik, který si myslel, že mu není nic po tom, co ten člověk chce udělat. Druhý byl satirik, který Haška varoval, aby tam neskákal, že je voda studená a špinavá. Třetí muž byl sanguinik, plný křesťanské lásky. Vrhl se na Haška, tahal ho se zábradlí a křičel po patrole. Hašek se s ním serval a patrola odvedla domnělého zoufalce i milosrdného samaritána na komisařství. Zde „poznali“, že Hašek je blázen a poslali pro policejního lékaře, který Haška prohlédl a dával mu různé otázky, aby poznal, má-li Hašek rozum. Když

však mu Hašek na nčenou otázku „kolik je šestkrát sedm?“ odpověděl „osmdesátčtyři“ a na otázku „proč slunce jinde vychází a jinde zapadá?“ řekl, „protože se země netočí“, poznal, že Hašek je blázen a poslal jej do ústavu pro chromyslné. Jeho tchán si oddechl, když se o tom dověděl a zaplatil za Haška na měsíc stravu předem. Brzy se počal „zdravotní stav Haškových lepší“. Konečně asi za týden chtěli ho lékaři propustit, ale Hašek se nedal: „Jak to? Vždyť tu mám ještě na 3 neděle zaplacenou stravu!“

Era:

Lipnice.

Je to starobylé městečko u Německého Brodu. Leží vysoko (podle Naučného slovníku 911 m v nadmořské výšce), ztrácející se, blížíme-li se k němu buď od Německého Brodu nebo od Světlé, úplně v zeleni stromů. (To proto, že domy nemají cihlových střech, nýbrž jen térovanou krytinu.) Ale neztrácí se přece, poněvadž nad ním trčí k nebi tři mohutné zuby a věž, zbytky to starého historického hradu, jehož vznik je kladen do roku 1238.

Tahle mohutná, velebná a imponující ruina vládne celému širokému, typicky českému, usměvavému a smířlivému kraji

Městečko samo asi s 1200 obyvateli je tichounké jako klášter nebo jako zbytky mohutného hradu, jehož trosky se stále a stále více rozpadávají.

Tenhle starý hrad, pleněný roku 1645 Švédy, s četnými jizvami po častých bojích a postižený r. 1869 nad to ještě požárem, který jej proměnil v nynější zříceninu, byl jediným velkým magnetem pro turisty.

Ale není jím již. Není jediným. Lipnice má již druhou a neméně slavnou historickou památku... Je to místo, kde dožil svůj nedlouhý, ale tak pestrý a rušný život Jaroslav Hašek. Na malém, originálním, byť i neuspořádaném hřbitůvku tyčí se v rohu jeho pomník a v hostinci na náměstí je vsazena do zdi nad zeleným hospodským stolem kamenná deska, jejíž zlatá písmena hlásají, že zde sedával Jaroslav Hašek.

Jaroslav Hašek se stal největší atrakcí Lipnice. Zde vyrůstá v jakousi gigantickou, mytickou postavu. Školní děti vyslovují jeho jméno s pýchou a nadšením a jakýsi žák z páté třídy mi vysvětloval: Byl to největší spisovatel na světě!

Tato úcta k zemřelému spisovateli mnou až zamrazila. Opravdu: tak vděčný může být jen venkov. Město lehce zapomíná — až na hrstku osobních přátel Haškových, kteří sem každoročně přijíždějí — ale venkov přijímá, aby nikdy nezapomněl...

Snad zub času rozhodá i zbylé tři trčící ruiny slavného hradu lipnického, snad se i věky zničí náhrobek Haškův na malém hřbitově, ale to, že tu v tomto vznešeném tichu chudého horského městečka žil Jaroslav Hašek, slavný tvůrce Švejka, půjde z jedné generace do druhé a nevymizí nikdy.

Je to oprávněná pýcha Lipnice!

LITERATURA A UMĚNÍ

Josef Kopta:

Hádání o Švejka.

Bude tomu pomalu rok (ne-li více?), co jsem zde otiskl kapitulu »O českém všiváctví«, po níž mělo následovati zvláštní slovo o dobrém vojáku Švejkovi. Jsem dost rád, že vznikla tato pausa, neboť v posudcích o této české knize, kolem níž nikdo z nás nemůže projíti bez zájmu, se již vystřídaly hlasy kladné i záporné. Dnes se dá tedy trochu resumovati. Nebo snad aspoň blíže odůvodniti kladný vztah ke knize zejména před těmi, kteří ji odmítají nebo, rozebírajíce ji, dopouštějí se omylů.

Pokud mám na mysli hlas Vladimíra Vodičky nebo pozoruhodný článek Bohuslava Koutníka v tomto listě, myslím, že nelze hrdinu, jehož život je tak hluboce podmíněn určitým prostředím státního, vojenského i společenského zřízení, vyloučiti z této přejemné tkáně a posuzovati ho tak, jako kdyby jednoho dne k nám přišel na návštěvu samojediný, bez svého bohatého průvodu. Pak však plným právem užasneme, jak je Švejk jako živý člověk ztěžil myslitelný a kolik nadšázky, rozměrů až oblodných, je v jeho činech. Ale tehdy musí selhati i to dobré zdání, které Švejkovi dali někteří velebitelé, pravíce, že českost knihy vyvěrá z praprotické českosti hlavní postavy. »Statisíce českých vojáků a tisíce legionářů by protestovalo proti tomu, aby se jim Švejk vnucoval za představitele!« volá jeden z těch vojáků, Vladimír Vodička, a my snad musíme věřit, že jeho projev není o nic méně češtější. Jde

snad tedy opravdu o chybu v základním pohledu na románového hrdinu, který je častokrát tvořen technikou také rabelaisovskou, nikoliv jen dickensovskou. A přece jen nás nikdy nenapadne měřiti výšku našich dveří a namítati, že Gargantua je jako člověk nemyslitelný, protože by jimi stěží prostrčil jednu nohu. Proč se tedy najednou ptáti: »Je ten Švejk psychologicky pravdivý?« Proč uvažovati: »Jestliže je ten Švejk tak hloupý, pak jeho dobrodružství byla nekonečným řetězem nemožně šťastných náhod. Jestliže je tak chytrý, pak žije pod maskou a pak není možné, aby ušel citovému napětí a necítil bolestně rozpor mezi svým myšlením a jednáním.« Takhle zkoumati Švejka znamená přistihnouti ho dokonce při mnoha nedůslednostech. Pak však vizme, kdo za ním stojí a kdo jím pohybuje na tom jevišti, o němž nemůžeme říci, že by bylo vybudováno s přemírou pečlivosti.

Víme dobře a máme to při čtení Švejka neustále na mysli (chápujice parodistický smysl té stupidně opakované věty), že dobrý voják Švejk chce sloužiti až do roztrhání těla císaři pánu. Ale daleko méně si uvědomujeme, že chce zejména a někdy opravdu až do roztrhání těla sloužiti svému stvořiteli Jaroslavu Haškovi. Neboť Švejk, ten mazaný a dobrý blb, jest pouhou záminkou, aby bylo až s děsivou upřímností odhaleno všecko blbství režimu a státu, bez jehož existence by byl nikdy nevznikl. Jest tedy typická českost Švejkem reprezentována pouze na tolik, na kolik nás onen režim vychoval nikoliv k věrnosti a loyaltě, nýbrž k anarchistickému odporu z c e l a d o č a s n é m u.

Když jsem psal o českém všiváctví, mínil jsem, že mu nemohla nikde jinde kvěsti pšenice nežli v Rakousku. Pokud bylo v české povaze, ohraničil jsem je životními podmínkami, jak je dávala stará říše. Okol-

nost, že dobrý voják Švejk vznikl již před válkou, kdy vyšlo několik sešitů (na obálce s infanteristou, který hlídá prachárnu, sedě a bábaje fajfku na hromadě střelné bavlny), ukazuje to po domnělé působení sil, které Švejka zrodily. Jak je to příznačné i podivné, že osudy dobrého vojáka Švejka končí tím okamžikem, kdy přichází z Rakouska do ruského zajetí! A jak mluví sehatí pokračování těchto osudů, jehož se ujal Karel Vaněk, a jak je špatné nejen proto, že po básníku tak či tak geniálním, tak či, tak exklusivním bere do ruky pero autor jiný, jako kdyby se i na botách, nad nimiž zemřel mistr, nepoznalo, že je dodělal tovaryš. Je pochybené také proto, že zbaven půdy, která ho zrodila, byl zbaven všech nenahraditelných podmínek svého života. Neboť i o knizečce, kterou napsal Hašek v Kijevě a která líčila Švejka v ruském zajetí, prohlašoval autor, že ji napsal jen z důvodů revolučně-agitačních a že mimorakouské ovzduší Švejkovi nesvědčí.

Míním tedy, že Švejkova figura jest více záminka a prostředek nežli pokus o románového hrdinu, nesoucího typické znaky českého rodu. Je to zřejmě také z celé skladby, z její fabulace, z improvizovaného rozvíjení děje a z celé té řady pobočných figur, které narmnoze způsobem zcela neodlišeným usnadňují Švejkovi jeho úkol. Jeho úkol pak spočívá v tom, aby byl co nejnemilosrdněji odhalen rub světa, z něhož vyšel, aby byl (zveličen často ve svých zkřiveninách) zpर्सiflován až do grotesky a blasfemie, a aby ve Švejkovi ožila nikoliv česká povaha, nýbrž český osud v těch nekonečných odstínech, jak je skutečnost tragicky i komicky skládala.

V kroužcích, kde se o Švejkovi hovoří, často padne otázka: Existoval opravdu v Čechách dobrý voják Švejk, živý model Haškova hrdiny, jak to autor na konci prvního dílu v poznámce tvrdí? Víme-li, že hostinský Palivec ještě v Praze žije, víme-li, že feldkurát Katz není osoba smyšlená, víme-li, že Hašek z větší části na plno jmenoval oficíry, velitele pluků, kuchyře, a všechny ty kumpány, jak před námi v knize defilují a jak je Švejk jednoduše a duchaplně svým stereotypním: »To byl před válkou ve Vodňanech ňákej Voďrážka...« do děje vztahuje, pak je těžko nevěřit, že by si Švejka nevzal Hašek ze skutečnosti.

Škoda, že zájem o knihu byl za Haškova života převážně čtenářský a že tehdy ještě nevyhledal autora redaktor, který by byl v interviewu tyhle věci z něho vytáhl. Vyšlo již několik memoirových knížek o Haškovi, ale každá o této věci mlčí. Sledujme však skutečné anebo vymyšlené historky z jeho bohémského života a tu pak častokrát narazíme při čtení Švejka na překvapující věc: Švejk dělá nebo vypráví něco, co dělal nebo vyprávěl za svého života Jaroslav Hašek. Jsou pak ti, kdož přesvědčeně tvrdí, že Hašek stvořil Švejka k svému obrazu.

Je to opravdu Haškův svět, Haškova dobrodružná minulost, Haškovy divoké kousky a nakonec i Haškova maska, která je Švejkem promítnuta. Malíř Lada, který byl povolán, aby nám tu tvář, kterou bychom si ztěžka dovedli představit, výtvarně zpodobil, neubráníl se, aby do ní nevložil tahy Haškova obličej, dobrácky kulatého i podšitého. I on, intimní kamarád Haškův z dob nejpopověstnějšího bohémství, z dob hotového pronásledování pražské policie, kterou Hašek co chvíli

Ale bytost tak nespoutaná a nespoutatelná, občan tak nezávislý, voják tak trpný, melancholický i družný

poutník po arestech, fišpankách, ajnclíkách a separacích a obětavý pozorovatel života nejniže při zemi: ten může opravdu oslňovat tím úchvatným znalectvím životní hmoty, jak nás také v knize o Švejkovi oslňuje. Rakouská armáda nikdy nenajde lepšího a zasvěcenějšího přírodopisce! A malý český člověk v celém tom houfu nebude nikým tak ohmatán, očmuchtán, proniknut, propátrán a zpodoběn, jak to učinil Hašek skrze Švejka. To podivuhodné defilé nejrozmanitějších lidských tváří, které procházejí knihou ze Švejkovy vůle a z Haškovy zkušenosti i imaginace, dává dílu, v němž se zdá býti Švejk suverénem a osou, smysl i řád i osudovost kolektivní. Švejk zná vše, Švejk všemu rozumí, Švejk všemu přichází na kloub, zejména pak všemu pokrytectví. Neboť i Hašek znal vše, všemu rozuměl, všude za svého života vlezl, zejména pak tam, kde lidé mluvili upřímně a s drsnou otevřeností.

Mnoho lidí asi řeklo: Není v té knize člověka, který by nebyl opilý. I tu by mohl Vladimír Vodička protestovat, že čeští vojáci jsou u Haška líčení jako notoričtí ožralové.

A přece jen šlo asi Haškovi o více, nežli o technickou pomůcku, která řeči těch figur, někdy tak fantastické, činí věrojatnějšími. Neboť imaginace opilců dovoluje, aby se skrze ni vybila imaginace básníková. Hašek usiloval stále a stále, aby pravda, utržená od duševního dna a proměněná v bizarní vidinu halucinací a fantasmagorii, vybreptanou ústy opilého, vyplovala na povrch. U Haška by mohly býti konány velké psychologické studie opilství a opilců, kteří ve svém blouznění nejpřesněji a nejpravdivěji vyjevují duševní

hlubinu. I zde máme co činiti s Haškovým intimním zasvěcením do těchto lidských stavů, s Haškovou jedinečnou zkušeností.

Jsou zajisté čtenáři, kteří pasou v knize jen po Švejkově komice. A přece jen je v ní té komiky méně, nežli se zdá. Kdo rozumí pravému smyslu té jeho dobrácké, loyální, císaři pánu věrné tváře, ten pochopí, proč mu nedal Hašek v Karpatech padnouti. Nevím, bylo-li to úmyslné, neboť při čtení vidíme co chvíli, jak si autor tvoří situace ex post, bez vyššího skladebného zření. Ale ať k tomu došlo jakoliv, musíme v tom viděti úžasně logický epilog toho vojáka, který třebaže řval na každém kroku, že chce zemřít za císaře pána, šťastně se z válečné litice vyprostí a spěje do zajetí celými alejemi karpatských hrobů, v nichž odpočívají ti, kteří šli za Rakousko na smrt proti své vůli a na rtech s žasnoucí otázkou: Proč? Prázdnou, které leželo mezi nimi a rakouským státem, cizota, chladnější nad led a dutý nezájem na jeho bytí, které cítí jen v nesmyslných šikanách stupidních i bědných zupáků a domýšlivých, nevzdělaných a výsadních oficírů, trpné poddanství ztrnulému mechanismu a smutné, tak smutné blekotání spoutaného dobytka, do jehož úrovně byl člověk ponížěn (jak je to zoufalé a jak se člověk hrůzou otřásá, když nechá Hašek přejíti jevištěm i vojáky-Němce, kteří při odchodu do pole přímo vyděšeně mečí své Wenn ich kumm, wenn ich kumm, wenn ich wieda kumm . . .!) to vše člověka do hlubin rozechvívá, dojíká a drtí v té strašné Haškově kronice. Není vojáka, který by se aspoň nad jedním místečkem nepozastavil a neřekl svědecky: Takhle to bylo! Musilo sem býti sneseno tolik obrazů, výjevů a situací, kolik jich v jednotlivých záhybech toho hynoucího organismu bylo stovkami a tisícovkami českých vojáků prožito. A tak

soud, který tu nad Rakouskem probíhá, soud, kterému předsedá notorický blbec Švejk, aby nebylo většího opovržení i ponížení nad toto, ten soud nás volá za svědky. Rozsudek padá za rozsudkem a nám je sladko u srdce, které vzpomíná na všechny bolesti. Kolik jest těch, jimž kniha teprve otvírá oči? Kolik jest těch, kteří počestně sloužili a kteří s úžasem myslí na to, že dnes mohli býti proměněni v dřevěný kříž, neprohlédnuvše včas pokrytectví a mravní cynism těch, kteří si jejich oběti nezasloužili? A kolik lidí tu má ověřenu mravní oprávněnost své vzpoury nebo aspoň svého trpného odporu!

Tu jsme pak u té přezajímavé otázky, čím si Švejk jednotlivé čtenáře podmanil? Myslím, že na ní bude možno odpověděti spolehlivě teprve tehdy, až vezmou do ruky knihu ty generace, které již Rakousko nezasáhly a pro něž četba nebude spojena se spřízněnými reminiscencemi pamětníků. Může býti, že i pak bude vedle hojného zdroje smíchu vítaným zdrojem úlevy pro tu osobní tíseň, kterou, jak odhaduje B. Koutník, každému z nás působí tlak vnějších autorit společenských. Zejména ovšem tehdy, selhaly-li by všechny naše naděje v příznivý vývoj rodného státu a společnosti směrem k demokracii.

Spor o českost Švejka, pokud je považován za reprezentanta národního typu, je sporem o českou povahu. A tu je Švejk, řekl bych, bytostí slovanštější nežli bude české povaze přiznáno. Vystupuje-li po boku Švejkově onen jednoroční dobrovolník, při němž jsem často myslil na Ivana Karamazova, chtělo by se mi říci, že vystupuje přímo ze Švejkova boku. Jeho doplňující i odhalující funkce je na první pohled zřejma. Snímá masku se Švejkovy tváře a tlumočí ze Švejkových lidských hlubin to, na co intelekt tohoto primitiva nestačí. Je nejdůmyslnější skladební finessou celé knihy. Je myšlenkovým vtělením Švejkových pudů, je vyznáním anarchistické víry, je nevírou ve vše a div ne nihilistou. Ale on to je, jenž vypráví historicky pravdivou událost ze života Jaroslava Haška v redakci »Světa zvířat«, již se až frapantně autor Švejka s ním stotožňuje. Půjde tedy jednou o to, vysledovati v bytosti a povaze Jaroslava Haška spíše rysy a sklony praty-picky slovanské a doznati, že dobrého vojáka Švejka stvořil opravdu podle živé předlohy svého výlučného nitra i životních osudů: uprostřed nás a uprostřed Rakouska.

JOSEF MACH: RODÁKŮV NÁVRAT

*Na vlast svou v cizině kdo zapomene,
ten není vlastenec a nebo nemá cti.
Nyní i já své údy ztrmácené
zpět nesu do vlasti po letech patnácti.*

*Již vím teď, exilu jak víno chutná
z amerických i z římských pohárů.
Již vím, jak cizina je veselá a smutná .
ve městě dollarů i v městě Césarů.*

*Čas jako střelec kol mne tryskem běžel,
ni řádka nepřišla od přátel z domova.
Oceán celý mezi námi ležel
a kromě toho válka světová.*

*Syt krás, jež ve světě jsem viděl kdesi
jak Livingston či Sven Hedin či Vráz,
s pohnutím zřím na pohraniční lesy
a Domažlice, pevnou vlasti hráz.*

*A vůkol mne již české prostírá se
slzavé údolí to přeslavné.
A hle, již zase v celé svoji kráse
Praha mne vítá, město výstavné.*

*Stará mne Praha poznává a zdraví,
v svůj zahalena pathos veliký.
Kamenní svědkové mne zdraví naši slávy,
paláce, chrámy, všechny patníky.*

*Kameny poznaly mne. A jak v dávné době
těž přátelé jsou šarmantní jak dřív.
Slavíme to — byl jednou nohou v hrobě —
při čtvrtkách vína, při půllitrech pív.*

*Vůbec je Praha příjemná a čistá,
jak hlavní město státu býti má.
Když večer je, rád chodím v známá místa,
na něž se jinýma dnes dívám očima.*

*Zatím co po světě mne vodil osud,
stala se tady změna leckterá,
Pisemnictví je v Unionce dosud,
však pohřichu tam není Patera.*

*Ač Praha stará je, svou moderností hladce
k světovým městům může rovnat se.
Roste zde zcela nová generace
a zcela nová degenerace.*

*Publikum spěchá v bary, boxy, chambry
namísto k večeri a k domovům.
Světičky, ženy, děvky spějí do Alhambry.
Dřív chodívaly k Rozvařilovům.*

*Těž do hospody u Zlatého Litru,
jsem v slunný den vstup, prost všech předsudků.
Pro Krista, co se mi to zvedá v nitru?
A co se mi to zvedá v žaludku?*

*Zde v těchto katakombách že jsem zvedal
individuim holbu na pozdrav?
U toho stolku že kdys Arbes sedal?
A zde že řádl Hašek Jaroslav?*

*Zde pod tou klenbou slov že pamfletický
ohňostroj tryskal? Pisně zněly tam?
Fantomů šalebných snad stín jen fantastický
na plátno minula si promítám.*

*Básníka R., jenž vždy tak pěkně protkal
hvězdnými svity snění pozemská,
jsem opilého v oněch místech potkal,
kde stávala kdys kaple Betlémská. —*

*Potkávám povědomých tváří dosti,
jež vykouřily se mi z hlavy již.
Vždyť většina z nich patří minulosti,
nad kterou nutno udělati kříž. —*

*A kříž i nad tím, co se zvalo mladost,
co z bludných rozcestí mne vedlo na scestí
a zpátky domů zas, kde skutečně mám radost,
že nestalo se žádné neštěstí.*

*Jak náměsíčník po úzké jde římse,
já světem nad sráznou šel propastí.
Však nespádl jsem. A teď navracím se
definitivně smluvně do vlasti.*

Lapier:

Vzpomínka na Jaroslava Haška.

Myslím, že je mnoho lidí, kteří si představují redigování humoristického časopisu asi takhle:

Redaktor přijde jednou týdně v 10 hodin do redakce, usedne ke stolu, zapálí doutník, natáhne nohy, sáhne po hromadě rukopisů, přečte jednu, dvě humoresky, připiše tužkou „garmond“ nebo „petit“, pak vybere z haldy několik vtípů, vystřihne, přidá k humoreskám, na to vstane, sáhne do zásuvky registratury, vyndá několik větších a několik menších obtahů štočků, vloží to všechno do obálky, napíše na to: Číslo 37 nebo 38, zazvoní na sluhu, odevzdá mu obálku a řekne: „Odneste to do tiskárny!“ Pak se podívá na hodinky a vida, že je už půl jedenácté, vezme klobouk a jde domů. Cestou si jen ještě zabručí: „Zaplať pámbu! Zas na týden pokoj!“

Bohužel, že to není takové a honba za dobrou humoreskou nebo vtípným nápadem může se tak asi srovnat s honbou na vysokou v Krči nebo v Chuchli! A teď snad pochopí zasvěcený čtenář mou náladu, když blížila se hodina dodání materiálu pro číslo a sáček, nadepsaný „Rukopisy pro tiskárnu“ byl tak žalostně hubený, že připomínal perinu venkovského studenta po tříletém bydlení u pražské kvartýrské. Nezbývalo než buď sednout a psát, nebo jít shánět příspěvky. Z dvojího zla zvolil jsem menší a šel jsem do kavárny „Union“, střediska literátů, kde šťastnou náhodou v červeném „Podlipného salonku“ zastihl jsem Jaroslava Haška.

Jen člověk naprosto neznající Haška se mohl domnívat, že náš výborný humorista píše odborný článek národohospodářský. Jinak bylo známo, že ve Slovníku Naučném najde sice člověk všechno, ale Hašek mimo to, že najde tam dokonce i humor.

Přistihnouti Haška při psaní humoresky bylo pro mě asi tolik, jako mít ji už v kapse,

neboť Hašek nepsal nikdy pro určitý časopis. Platilo u něj: Kdo dřív přijde, ten dřív bere.

Hašek psal jen když potřeboval peníze a když dopsal, prodal rukopis prvnímu redaktorovi, kterého potkal, jen když zaplatil hotovými.

— Sláva! Tady se peče pro mne humoreska!

— Jen jestli se ti bude líbit, možná že to bude blbost.

Skromnost Haškova v tomto ohledu byla známá.

— Jen piš a zbytečně to nenatahuj.

— Pět nebo šest stránek. Ani tady není víc inkoustu.

— Ale dáš mi to?

— Dám! Počkej si na to.

Sedl jsem si vedle, četl jsem noviny a čekal, až mi zralá hruška, to jest dopsaná humoreska, spadne do klína. Všecko se dařilo výborně, když vtom objevil se pikolo a hlásil, že mě někdo volá k telefonu.

Ten někdo byla tiskárna, která si okamžitě žádala mé přítomnosti. Čert aby ji vzal!

Cesta z „Unionky“ do „Unie“ a zpět vyžadovala si nejméně hodinu času a v této hodině může Hašek humoresku dopsat a prodat jinému.

Co dělat?

Dát Haškovi zálohu, znamenalo vyrazit mu pero z ruky a čestné slovo zaváňelo mu přiliš světovým pořádkem, který pro něho

vůbec neexistoval.

Napadlo mně, abych vzal Haška s sebou na Vyšehrad a humoresku že by dopsal buď cestou, nebo až se vrátíme — ale nešlo to. Bylo nutno nechat Jaroslava psát v jednom tahu, dokud je v náladě.

Ale umínil jsem si, že humoresku, na kterou jsem čekal jako hladový cikán na slepici, nikdo mně již nevyrvé.

Na rohu Spálené ulice vsedl jsem do električky, která mě odvezla do tiskárny, tam vyřídil jsem si naléhavou záležitost a za necelou hodinu hnal jsem se už po pověstných, vyšlapaných dřevěných schodech do kavárny „Union“.

Proběhl jsem „tunelem“ kolem kuchyně a vrazil do červeného pokojíku, kde zastihl jsem u stolu redaktora St., nynějšího poslance, který díval se pod stůl, kde ležel

Jaroslav Hašek. Neležel tam však zmožen alkoholem, nýbrž lezl po čtyřech a něco hledal.

Zatím redaktor St. netrpělivě přešlapoval.

— Tak, člověče, nedělej si ze mě legraci a dej sem humoresku!

— No jo, dám, jen počkej — někam mi to sem zapadlo ...

Ještě chvíli plazil se Hašek po zemi, pak vstal rudý v obličeji a spatřiv mne pravil:

— Teď je to dobrý! Dva kupce tu mám na humoresku a mně se ztratil začátek.

— A je dopsaná?

— Dopsaná je, ale začátek nemám.

— To je jedno! Já ji vezmu tak jak je, bez toho začátku, — řekl jsem a napsav rychle poukázku na honorář, podal jsem ji Haškovi.

Podíval se na mně udiveně, ale v okamžiku pochopil, vzal poukázku a obrátil se na redaktora St.:

— Já ti napíšu něco jiného, tohle je beztoho blbost.

Dal mi dokončení humoresky, k němuž jsem přidal tři stránky, které jsem před odchodem do tiskárny smetl Haškovi se stolu a odjížděl jsem do „Unie“ po druhé.

Ze dnů bohémy.

V.

Roku 1914 filmoval jsem poprvé v Praze u film. společnosti «Kinofoa». Podnikatelé obiednoli si u mne čtyři krátké groteskní veselohry s podmínkou, že omezím režii na nejnntnější. Musil jsem napsat libreto, hrát hlavní úlohu a vésti režii uměleckou i výpomocnou, t. j. obstarat také herce, rekvizity atd. Tehdy nebyl v Praze žádný filmový atelier. Byl jsem nucen postavit «interiéury» někde ve volné přírodě a nahradit reflektory sluncem.

Po delším pátrání a běhání podařilo se mně umluvití ředitele kabaretu u «Lhotká» na Václavské náměstí (kde je nyní palác Čes. banky), že nám dovolil filmovat na zahradě, zapůjčil plátěné dekorace a dal svolení svým členům, aby se mnou hráli. Přitom jsme se blíže seznámil s humoristou J. Waltnerem a Jirákem, vrchním číšníkem z kabaretu, později známým jako Hamletem z «Montmartru».

Bylo to primitivní filmování. Pokoje sestavené z plátěných kulis měly díry, jimiž nakukovali zvědavci, dveře se samočinně otvíraly, jako by neviditelný duch přišel na návštěvu, po stěrách míhaly se stíny herců, jak slunce dovnitř pražilo, a vlasy účinkuřebeli, zástěry, sukně, papíry, ubrusy poletovaly vesele ve větru, který občas rozvlnil «zdi» pokojů, jako by se filmovalo při zemětřesení. Odmítnul jsem vyjednání s herci honoráře za hru. Herci, nadšení filmováním, ponechali výši odměny podnikatelům «Kinofoa». Po skončení práce byli vyplaceni. Nebyl jsem tomu aktu z opatrnosti přítomen, ale v noci jsem se sešel s Waltnerem a Jirákem v kavárně «Kaisrovce». Waltner láteřil:

»Ty's nás pozval k pěknému výdělku. Za všechny ty dny filmování dostali jsme každý dva zlatý padesát krejcarů. Tohle jsem si nepředstavoval. V kabaretu mám zlatě třicet denně. Není to k cheipnutí? Raději si naimu nějakou krému, ve který se budou scházet kumštýři, a Hamlet půjde ke mně za vrchního«.

Za krátko otevřel Waltner bohémskou kavárnu «Montmartru». Dostal slovu a imenoval Jiráka číšníkem ve svém podniku.

Jiráka tajil v sobě herecké touhy. Působil také u nějaké divadelní šmíry na venkově, ale bída ho zahнала s divadelních prken zpět do číšnického stavu. Ve volných chvílích recitoval vždy monolog z «Hamleta». Proto byl překřtěn na Hamleta. Toto jméno učinil svojí působností v «Montmartru» populárním po celé Praze.

*

Za jedné noci zapadli jsme s Fr. Gellnerem, K. Tomanem, J. Machem, Z. M. Kuděiem a G. R. Opočenským do «Montmartru». Bylo zásadním pravidlem všech bohémů, skončiti noční toulku u Waltnera. K ránu objevil se vzácný host v «Montmartru»: Karel Hašler, jehož první serií «Staropražských písniček» zpívala právě celá Praha. Doprovázela ho herec J. Hurt. Oba si k nám přisedli. Kapelník Reis ihned spustil na klavír na oslavu příchodu Hašlerova písničku: «Na kamenný most si naposledy zaidu ...»

Toman poznamenal po skončení hudby a zpěvu i bouřlivého aplausu ke Gellnerovi:

»Vidíš, Františku, naše básně ani nezpívají ani nás neoslouchují.«

»Vidíš, Františku, naše básně ani nezpívají ani nás neoslouchují.«

Hašler zaslechl Tomanuv stesk, vyskočil a křičel s hereckým pathosem: «Co je plauto básnit, pánové, neidou-li básně na odbyt jako houska na krámě».

Gellner se usmál ironickým úsměskem. Mach sklopil zrak na politý stol, ale Toman byl hned na nohou. Poškubávaje ramenem a nachyluje na stranu hlavu, zahleděl se přes brýle na Hašlera, a zdálo se, že navždy ztratí řeč. Přece však pisklavě vykořtal, jakmile záchvat rozhořčení polevil:

Pane Hašlere, měl jste se stát pekařem. My, pane Hašlere my vyzpívali naše básničky ze srdce. Vid, Františku?

*

Kabaret «Lacerna» opustili jsme (já a moje žena Xena) pro neslady s ředitelstvím na hodinu. To tak bývá. Sblížili jsme se s hereckými manželi Nollovými, vedli jsme ve Vršovcích společnou domácnost a utvořili jsme dohromady samostatný kabaretní soubor, protože se pro žádného z nás nenaskytlo nějaké angažmá. Jedva se Xena trochu z nemoci vzpamatovala, vyšli jsme všichni čtyři z domu, abychom si opatřili nějaké účinkování, neboť bída, věrný druh hrozila svým příchodem. Rozhodli jsme se, že uspořádáme představení kdekoli, a Karel Noll byl odhodlán, že zazpívá své kuplety třeba někde ve výčepu na sudu.

Napřed jsme navštívili ve Vršovcích na náměstí «Lidový dům», nevědouce, které politické straně náleží. Pan vrchní ukázal nám veliký sál. Byli jsme nadšení. I diviště bylo slušně zařízeno. Ella Nollová zkrátila jednání otázkou, zda bychom tam mohli již příští sobotu pohostinsku vystoupiti.

Vrchní zakýval hlavou: «To byste mohli.»

Xena radostně vykřikla, ale neopomněla ukázat se obchodně skolenou: «Myslíte, že bude návštěva?»

Vrchní se zasmušile usmál a mávnuv rukou: «Kde pak. Sem vůbec nikdo nechodí.»

Dům patřil klerikálům, kterých se mnoho před válkou ve Vršovcích nevyskytovalo. Zklamání obrátili jsme za roli k nejbližší větší hospodě, jež na štítu měla lákavě vepsáno: «Moskvy». Hospodský přijal naši nabídku s nadšením a ujistil nás, že se postará, abychom hráli před přeplněným lokálem.

Těch několik dnů před představením žili jsme s utkvělou myšlenkou, že nám «Moskva» poskytne peněžní základ k dalšímu podnikání. V den zahájení bylo v našem majetku několik dvacetihaléřů. Poradil jsem, aby se uvařila čokoláda, že nás na celý den zasytí, a slíbil jsem, že večer budeme mít v «Moskvě», co hrdlo ráčí. Ella přidala do čokolády mouky, aby prý «více vydala». Čokoláda zhoustla v odporový pop, který nechtěl žrát ani Nollův pes. Obětoval jsem se sám. Ostatní sytili se suchým chlebem.

Konečně se sešelilo. S jistotou úspěchu zasedli jsme ve výčepu «Moskvy» ke stolu k jakémusi předkrmu. Hostinský nelhal. Hlavní místnost «Moskvy» byla přeplněna. Najedli jsme se s chutí. Noll se vzdálil, aby spočítal přítomné hosty, ale v několika okamžicích se vrátil a vykuckal ze sebe: «Ježíšmarjá, to je spolek hluchoněmých».

Upokoil jsem Xenu, jež houževnatě hájila názor, že hluchoněmé nebude naše kabaretní produkce zajímat, poukávav na svůj repertoár, obsahující mnoho mimických scén a žertů beze slov. Hodiny ukazovaly právě osm hodin. Moje vystoupení na malé podium bylo pro hluchoněmé signálem. Přál jsem si vyletět komínem při pohledu na ně, kterak rázem opouštěli korporativně lokál. V několika minutách jsme osifeli. Teprve k deváté hodině přitrousilo se několik denních hostů.

Vše dopadlo hůře než by mohl nejzarytější pessimista předvídat. Vybrali jsme asi sedmdesát krejcarů, počítaje v to i desetihaléř od domovníka z domu, kde bydlila Xena s rodiči. Domovník hodil peníz okázale na talíř a prohlásil nahlas před všemi hosty: «Slečnu znám. Je ze spořádané rodiny. A tohle není žádný med, žít se po putykách.»

Útrata dělala jeden zlatý devadesát krejcarů. Hostinský ukázal světlou stránku své povahy, svoluje po delším jednání k tomu, že příští sobotu uhradíme útratu z výtěžku nového představení, ale paní Moskalová byla v podstatě saň, jež láteřila na komediantskou bandu, která chodí po hospodách, aby kazila obchod, až i domovník se dal přesvědčit: «Maj' pravdu. Je to holota, která nic nedělá a chodí na vyžírku.»

Xena vzplanula. Strhla se sebe třímetrové plyšové boa, mající zdání kožešiny, a vrhla je do Moskalčiny rukou, řkouc: «Ujistili jsme vás, že vám zaplatíme příští sobotu, a nestačí-li vám naše čestné slovo, vezměte si do zástavy toto boa, jež má větší cenu, než celá vaše hospoda.»

Při posledním slově obratným trhnutím vyškubla boa z rukou již již se usmířující ženštiny, a rychle jsme zmizeli ve tmě na

ulici. Moskalka nezmohla se ani k protestu. Byla přesvědčena, že má v rukou buď boa nebo čestné slovo.

*

Jaroslav Hašek tvrdil o sobě, že má herecké vlohy, a nabízel se pro kabaret. Proslul po všech hospodách jako skvělý improvizátor. Na libovolné thema, zvolené společností, dovedl improvizovat monolog, nabitý vtípem. V prostředí pijáků a božnému udivoval. Ale hospodská sláva mu nestačila. Toužil po uznání veřejností, a kde se dalo, vplet se na jeviště.

Žádný dramatický výstup dosud nepřekvapil více jako Haškův na kabaretu pražské »Zlaté mládeže« v »Obecním domě«. Hašek sliboval, že jeho scéna bude ohromným překvapením. Při sestavování programu neměl ani zdání, co bude mluvit, ale poručil: »Napište na plakáty: Jaroslav Hašek ve své překvapující scéně«. A vykonav to, vybral si honorář předem.

Když se ho ptali pořadatelé krátce před vystoupením, má-li scénu připravenou, podivil se nevinně: »A proč? Nestarejte se, já už si něco vymyslím. Jen zůstaňte hezky za kulisami, abyste mně mohli podat nějakou rekvisitu, kdybych náhodou potřeboval.«

Vystoupil. Obecenstvo hořejších desetitisíc napijatě hledělo na ošumtělého obtloustlého muže, jenž křížoval jeviště jako pavouk, dupaje zablácenýma botama, ruce v kapsách. Zvířiv dostatečně praeh, zvolal: »Jsem Jaroslav Hašek. Sehraju vám scénu z mého života. Je to drama, ale můžete se smát podle libosti a inteligence. Moje tragedie nazývá se: Nemilý host v kavárně.«

Uklonil se a odešel za kulisy, kde křičel, až ho bylo slyšet do sálu: »Půjčte mně zvonec, abych ohlásil začátek«. Po zazvonnění vstoupil s kloboukem na hlavě a posadil se. Díval se chvíli vztekle do obecnstva a plival střídavě na všechny světové strany. Pro změnu otočil se k obecnstvu zády, počínaje si ještě hlučněji a nenuceněji. Kopnul do židle, jež přeletěla jeviště a vyrazila okno v kulise, takže se obecnstvu objevil obraz vyjeveného pořadatelstva. Pak začal nadávat jako v kofalně.

V obecnstvu nastala chvíle, ve které se rozhoduje o osudu herce. Přítomný starosta města Prahy dr. Groš svráští tvář,

kousaje knírek a potahuje bradkou, a nervosně odklepával popel doutníku. Ostatní se přizpůsobili. Dámy ostentativně zivaly a šeptaly si. Nepokojný šum se vznášal.

Pro Haška neeksistovalo obecenstvo. Ignoroval strašlivé napětí v hledišti, jsa pohroužen cele do své hry jež vyvrcholila se v hrůzostrašné scéně, když Hašek mlátil pěstmi do stolu a řičel jako býk: »To je kavárna? To jsem v Repre? Mně to pranic neimponuje a kdyby tady se mnou seděl sám místo-dížel Thun. Kde mám pivo, jářku? Nemáte-li ke mně důvěry, tak mně podejte aspoň rum nebo mne vyhoďte. Už jsem vyletěl z horších putyk než je tenhle váš Representák.«

Obecenstvo rozhořčeně zahlučelo. V takovém okamžiku odhodlal by se svědomitý herec k sebevraždě, ale Hašek byl nadšen. Přerušiv hru, postavil se k rampě a přeřval výkřiky nevole: »Ať je ticho. Chci vám vyslovit své uspokojení, že jste tak dokonale pochopili hluboký smysl mojí tragedie. Pamatujte si, že mne z kavárny může vyhodit jedině pan vrchní, když nemám na útratu. Počkat, hra pokračuje.«

Obecenstvo sedělo s otevřenými ústy jako přimrzlé. Hašek běžel k oknu kulisy a poručil pořadatelům, podobným umrlcům na lodním vraku, s kterým setkal se Poeův Gordon Pym poblíže Jižní točny: »Pánové, musíte mně půjčit dvacet korun, abych mohl dokončit své drama«. Pořadatelé byli by se vysvětlili, jen aby Hašek už zmizel s jeviště. Při živelných katastrofách pozbývají peníze i zlato ceny. Svíraje hankovky v hrsti, přikročil Hašek bohatýrským krokem jako Cyrano ke stolu a zvolal: »Hospodo. Buď jedno pivo nebo odejdu jinam.«

Konec se nedohrál. Hrdina tragedie dočkal se osudu »nemilého hosta«. V nedaleké hospodě v Nekazance se potom chlubil: »Docílil jsem živého úspěchu. Podali mně na jeviště peněžitý dar a nesli mne na rukou přes celý Representák —«

Později účinkoval Hašek s námi na kabaretním představení v »Besedě« v Plzni. Věděl jsem, že nebude připraven, ale neodvážil jsem se ve vlaku připomenouti mu, aby si něco předem vymyslel. Oplýval znamenitou náladou, a to nás těšilo. Přijeli jsme do Plzně dopoledne a byli jsme překvapeni, spatřice na nádraží Z. M. Kuděje ve vojenských šatech. Přivítal nás: »Bando. Jsem na vojenském cvičení v Rokycanech a k vůli vám jsem si vzal už večera večer přes čas, abych nepropás váš příjezd. Celou noc jsem proseděl v nádražní restauraci.«

Letným pohledem jsme ocenili jeho pravdomluvnost. Kuděj kymácel se jako lodní stožár. A Xena mne upozornila rýpnutím: »Ať se s Kudějem a Haškem neztratíš někde v hospodě. To bychom večer nehráli.«

A svírajíc pevně moji paži vedla mne do »Besedy«. Plzeň nevyniká velkoměstským ruchem, ale Hašek s Kudějem zmizeli nám cestou. Až večer přibatolili se do šatny v »Besedě« právě při začátku představení. Xena je přivítala: »No vy vypadáte. Ne, Hašíčku, v takovém stavu nemůžeš se objevit na jevišti.«

Hašek se pohněval: »Zrovna ti ukážu, co dovedu. Poruč mně sodovku s rumem, Xeničko, a nerozčiluj mne zbytečně, abych nedostal trému.« Haškovo vystoupení bylo tehdy okázalé. Tenorista Josef Drvota a basista Čermák přičinili se o slavnostní přivítání. Hašek se rovnou na jevišti posadil do křesla a tvářil se, že pohnutím není schopen slova. Když se pauza protahovala, křičel na něho Kuděj z kulis: »Povídej něco, ničemo, nebo tě shodím dolů.«

Hašek se probral a po delší hádce s obecnstvem rozhodnul se, že uspořádá přednášku o choleře, protože se prý tato nakažlivá choroba vyskytla v jedné vsi na Plzeňsku. Zůstav seděť v křesle, spustil sáhodlouhý úvod jako učenec, chystající se během čtyřiaadvaceti hodin přesvědčiti své odpůrce. Vymýšlel si neuvěřitelné detaily v popisu cholery a takového choulosti-

vého rázu, že dámy kvapně opouštěly hlediště. Kuděj spokojeně usnul. Xena chystala zavazadla k útělu a ukrývala vyplacený honorář. Netrvalo dlouho, a zlobivěcí pánové vzbouřili se v hledišti. Pivní třečky bombardovaly jeviště, avšak Hašek po-

kračoval, jako by seděl na kazatelně v kostele uprostřed věřících. Na jeviště zalétlo několik sklenic a židle, jejíž úder vzbudil Kuděje. Vyskočil, tasil vojenské heblo a vběhl na jeviště, hotov utnouti hlavu každému, kdo by se odvážil překročiti rampu. Vřavu utišil Drvota, jenž vyskočil na jeviště a svým překrásným tenorem zazpíval: »Nechte je, pánové, neboť nevědí, co činí, jsouce omámeni plzeňským prazdrojem.«

Ještě jednou hráli jsme společně s Haškem. (V »Adria« v Praze.) Tehdy jsem vybral z Haškových rukopisných humoresek dvě nejlepší, aby je Hašek vypravoval. Kavárník Jančák z »Unimky« naponáhal, aby Hašek se dostavil ve střízlivém stavu. Zavřel ho do svého pokoje a odvedl večer na představení. I tehdy dožil se Hašek nepochopení a obecnstva, ačkoliv četl své humoristické povídky velmi zábavně, a projevil se vtipným konferencierem. Společností přátel piva nelibil se Haškov humor. Hašek ustoupil přesile rozhněstěného obecnstva a prohlásil v šatně, že české obecnstvo není vyspělé pro kabaret.

Naposledy vystupoval Hašek v »Červené Sedmce«. I tam skončil neslavně. Na konec ho Bas s Červeným sepiatýma rukama uprosili, aby opustil kabaretní prkna. Hašek vyhověl této prosbě, ale všude se pak honosil, že schválně vyváděl na jevišti neilroznožší kousky, aby činnost »Červené sedmy« zne- možnil.

*

Kdo by neznal Artara,
imu, to je figura,
i vy ho jistě znáte,
je krásný jako táte,
Když vyleze na kobytku,
zblázní dámy za civilku,
je statný jako pravý rek,
to je můj Arturek

(Přeložil E. Bas.)

městě, ale vinou místního závistivého konkurenta-hypnotiséra, jenž na děvče, uspané Satanellim, působí protisugescí. Nebohý Poprovský nemohl hypnotisovanou probudit a raději přerušil své představení, aby uniknul na nádraží. Dívka setrvala ve spánku, jako by ochuravěla spací nemocí. Po několika dnech musil se pan Satanelli dostavit v průvodu detektiva na místo své neblahé produkce, aby uspanou vrátil životu. Bez pomoci něemného konkurenta nebylo by se mu to podařilo. Tamější hypnotisér doznal svojí vinnu, a Satanelli mohl svobodně opustit město, jež chtělo jeho zkázu. Pak byl opatrnější a volil pro hypnosu domácí zvířata, nevíce kohouty. Zkoušel svojí sugestivní moc též na svých koležkách a kolegyních.

— Později onemocněl těžce. Tušil svojí smrt jako vykoupení a před blízkým koncem řečil přítomné zněvačce J. Wanerové, že má pevnou představu, kdo ho doprovodí ke hrobu. Z prvních jmenoval mne a Xenu. Pohřbu jsme se však nezúčastnili a přece jsme podlehlí Poprovského kouzla. Za podzimního odpoledne vraceli jsme se domů na Jiříkovo náměstí. V rozhovoru minuli jsme dům, ve kterém jsme bydlili, a kráčeli vzhůru na Floru a dále ke krematoriu. Aníž bychom na něco jiného pomyslíli, než na předmět našeho hovoru, vstoupili jsme na židovský hřbitov, kde jsme toho dne byli poprvé v životě — a zanedlouho stáli jsme u hroba Artura Poprovského. (Hrob je v odlehlém koutě hřbitova.) Pohlédli jsme se Xenou mlčky na sebe. Po delší tiché přestávce zašeptla Xena: «Vidíš, zavolał si nás».

B E S E D A.

„Průkopníci.“

Dívám se z oken šedého mučenického vagonu na Penzu, která stojí před mýma očima jako východní pohádka v jarním oparu slibujícího slunce. A na mém klíně jest veliký „blát“ novin, psaných českým jazykem, vydávaných v Moskvě s třeskutými nápisy: „Orgán česko-slovenských sociálních demokratů (kommunistů-internationalistů) Průkopník, Орган чешско-словацкой соц. дем. коммунистической партии в России“ — i s dodatkem, že „toto“ jest „v přítomnosti jediný český list na Rusi“ a potom: předolácejte! Čtu tedy, co všechno bylo v poslední době napsáno naším jazykem a setkávám se se známými jmény Knoflíček, Beneš, nezapomenutelnými pro mne, neboť prý Medek a Jindříšek jsou největší kyjevští černosotněnci (Pochodeň č. 3.) Dále malé překvapení, nazývající se nesmrtelným jmenem Jaroslav Hašek i konečně ne menší překvapení B. Hula. A vidím v duchu Jaroslava Haška, jeho vždy provinilý výraz obličej se zbabělýma, alkoholickýma očima, jež chvílemi blysknou jiskrou jisté geniality dobrého humoristy a jindy vá-

citem hanby a jarmarečního cynismu a vím jen jedno: tohle všecko Jaroslav Hašek za nějakou dobu odvolá s nevinným úsměvem na rtech, s bezcharakterní lhostejností gamina, jak jej známe již z Prahy i z jeho „dobléstného“ působení ve starém Svazu. Přítomnost jeho v „Průkopníku“ dodává tomuto listu cosi svérázného: bývalý redaktor Světa Zvířat, Českého Slova i Práva Lidu, dobrý voják Švejk neodvykne tak lehko humoristice, ať se tváří sebe důležitěji.

A čím vážněji se chce tvářit, tím je to podezřelejší a tím více dráždí ke smíchu! A tím více charakterisuje nejen sebe, ale všechny tyto „průkopníky“, kteří křičí našim vojákům: Nejezděte do Francie, buržuji z Nár. Rady vás prodali francouzským a anglickým kapitalistům atd.

Dále mluví tito „vojáci revoluce“, že prý německé kanony na francouzské frontě jsou věci saproltské a že tyto kanony mají patrně zvláštní náboje, které ihned najdou naše vojáky a nadělají z nich masa, kdežto prý zatím našeho vojska je potřeba zde, na podporu sovětské vlády a patrně na podporu nové „humoristické“ partie. Apostrofuje také mne, nadává členům OČSNR a lže, ač bych mu mohl do očí dokázat, že v Kyjevě mluvil jinak. Je mi Tě líto, Jaroslave Hašku, neboť musím

Tě paušálně odsuzovali a sám několikrát jsem Tě varoval před provokací i před lehkomyšlnými a nezodpovědnými choutkami dobrodružného velikášství. Bylo mi líto jména českého spisovatele, snad jistá stavovská úzkost před ostudou. Ale dnes vidím, že je to tvůj osud, smutný osud tvé amorfní duše i bezcharakterního lhostejného lidství: Tvoje rolničky šaškovy našly smutný předmět o této vojně, je to Tvůj nejhnusnější vtip, jenž se nazývá škoditi našemu hnutí a dělati mu uvnitř i na venek ostudu. Víím, že se začervenáš posledními zbytky studu, až budeš čisti tyto řádky, poněvadž jsi sentimentální právě tak, jako bývají starší prostitutky a poněvadž víš, že jsem Tě několikrát varoval před lží a ničemností — ale Ty se nepolepšíš. Odvoláš, pravda, odvoláš najisto, budeš dělat nějaký čas pokání, ale potom budeš dělat další svoji profesionální práci: ostudu. A budeš dělat ostudu nám, našemu vojsku, českému spisovatelstvu, svému národu i brzo také své nové „humoristicko-komunistické partii“. Vidím již „prorockým zorem svým“ tu Tvoji partii: Knoflíček, Beneš, Hula, Hašek — a bude i Muna, Hais, bude i „bratr“ Mamontov, bude i Fridrich, za nějaký čas bude i Švihovský, Vondrák, potom Čáska, Němeček a snad i Dyrich. Budou, Hašku, uvidíš! Srazí se v jeden

šik, tito „uražení a ponížení“, jež spojí dojemným pouzím společného osudu zklamáné sny o skvělé kariéře v našem hnutí i v našem vojsku, jako planety budou všichni kroužit okolo jména Masarykova, dotýkati se ho svými zdiskreditovanými prsty, mluvíti jedněmi ústy o něm a druhými proti té práci, již on s Nár. Radou zde na Rusi vykonal, půjdou k sovětům a podle osvědčených vzorů ochrankářů budou denuncovat, štvát, kazit, ničit, budou to vše dělat ve jménu teroru a jiných slavných hesel. (Kolik jsme jich už slyšeli v posledních dnech!) a všecko jen proto, že ten či onen se nestal členem N. Rady nebo byl pro svoji naivnost a neschopnost nebo zlomyslnost od práce odstraněn. A budou mít při tom v kapse kupičky laciných brožurek s výtažky z Lenina, Trockého, Markse, v mozcích dokonalý myšlenkový chaos, podobný tomu, jaký vládl v posledních úvodnicích „Čechoslava“, nebo literárně filosofickou zatíženost. Nevěřím, že by politicky zralé bytosti našich vojáků sedly na tento lep, uvěřily této maškarádě. Neboť jinak by ta síla, ten svatý vnitřní oheň pravdy a velikosti našeho hnutí byl opravdu něčím lživým a můj národ snad by nebyl hoden té svobody, o níž sníme, pro níž bojujeme, již tvoříme.

Rudolf Medek.

Literatura.

Nové knihy.

Úpahné léto, jež bylo tentokráte tak surové, máme již za sebou a nic nám nebrání v návratu ke knihám, v létě zanedbávaným. Slušná brožovaná novinek navrstvila se na stolku!

Jaroslav Hašek vydal svůj svazek „Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války“, který slibil tolika nakladatelům, na konec sám. Opět jeden spisovatel, jenž chce uniknouti nakladatelským honorářům. Jaroslav Hašek je zcela mimořádně talentovaný humorista; jeho způsob myšlení a vidění je zcela satirický a humoristický. Tam, kde jiný vidí všední zjev, vidí Hašek karikaturu. Je jistě málo tak dobrých humoristů, jakým je on a málo kdo má tolik račovitosti ve svém talentu jako právě Hašek, jehož vtip je měkký a jehož útok se zastavuje vždy tam, kde začíná osobní napadání. Haškových sloh býval vždy šťavnatý, v této knize však, která líčí život jeho oblíbeného hrdiny v garnisoně, je v něm šťávy tolik, že kdybyste vymačkali celé dílo Rabelaisovo, nemašli byste v něm tolik silných a šťavnatých výrazů, kolik jich má Hašek jen v první kapitole knihy.

Hašek si při tom vymyslel teorii: Jen pokrytec vyhýbá se při líčení života tomu způsobu myšlení, jakého lidé užívají. Na obhájení oprávněnosti těchto siláctví napsal dokonce doslov. Ale po přečtení této jeho knihy pomyslíme si, jakým je dobrodincem, vyhýbá-li se literatura přesnému fotografování zábav lidí opilých a pod. a není-li kniha jen zrcadlením života, nýbrž i jeho ideálem.

Z. M. Kuděj a Rusko 1912

Zdeněk Matěj Kuděj se sice narodil v Hořicích (1881) a jeho život se uzavřel v Litomyšli (1955), ale nejčastěji pobýval na Vysočině, jmenovitě v Posázaví, kde měl řadu přátel. Kuděj byl však i člověkem světa znalým, absolvoval řadu cest, měl možno říci dobrodružnou povahu a lákalo jej cizina a možnost poznávání života a lidí v různých zemích.

V roce 1912 se Z. M. Kuděj vydal na zkušenou do Ruska. Jeho osudy se však vyvíjely zřejmě poněkud jinak, než si sám představoval. Po několika-denním pobytu v Kyjevě byl zatčen ruskou policií a čekalo jej perných sedm měsíců, během nichž poznal jediné: ruské věznice či přesněji řečeno carské kriminály. Kuděj patřil k těm lidem, které vedla do světa prostá lidská zvědavost a touha poznávat na vlastní oči i na vlastní kůži jak chutnají cizí kraje a jejich chléb, avšak carské Rusko té doby nemělo vůbec rádo podobné světoběžníky, kteří jen narušovali nepružný a zkostnatělý byrokratický systém a už pouhou svou přítomností.

Kuděj byl zatčen hned v prvních dnech, ale teprve později se dověděl, že byl omylem pokládán za atentátníka, který měl údajně spadeno na taškentského policejního ředitele. I když se zjistilo, že jde o zřejmý omyl, Kuděj se přesvědčil, že z pověstných sílí policie není hned tak úniku. Poznal na vlastní oči a na vlastní kůži nejen loudavost byrokratických postupů carských úřadů, ale také hrůzu, špínu a bezvýchodnost carských vězení. Přestěhovali jej z policejního vězení do pověstné kyjevské „Lukjanovky“ a pak okusil i slasti hnanécké stanice a nakonec i pochod pod hrozivými bodáky ke hranicím, kde jej nakonec úřady vyhostily. Kuděj však nedbal na příkoří a křivdu.

Díval se pozorně kolem sebe, dovedl naslouchat spoluvězněm, jejichž početnou a pestrout galerií zblízka poznával, dokázal pochopit jejich osudy, příznačné pro tehdejší způsob života v carském Rusku. Tak poznával zblízka chudáky a bezprizorné, tuláky i zloděje, ale především volnomyšlenkáře, studenty a revoluční živly. Z tohoto poznání různých typů ruských lidí vyvodil Z. M. Kuděj svůj poznatek o bezmocnosti a neudržitelnosti systému carské říše, vládnoucí jen silou, mávající kolem sebe knutou, využívající a zneužívající věčně slídící a trestající policejní aparát. Kuděj byl nadaným žurnalistou a měl za sebou první publicistické kroky. Proto celkem snadno po svém návratu z Ruska napsal jednu ze svých prvních knížek, kterou trefně nazval „Hostem u báfušky cara“, v níž podal především zajímavou galerii lidí a lidiček, s nimiž prožíval svou anabázi po věznicích. První vydání této knihy vyšlo v podobě volně sdružených vězeňských obrázků již v roce 1914. Druhé vydání, které autor připravil po více než třiceti letech (v roce 1947) má však silně pozměněnou podobu, dvojnásobný rozsah a vzniklo vlastně převyprávěním původních reportážních skic do podoby celistvé barvitě a detailně zpodobené výpovědi o podobě předrevolučního Ruska a jeho carského systému. Svědectví Zdeňka Matěje Kuděje o jeho cestě ruskými věznicemi v roce 1912 patří k dnes zapomenutým, nicméně poučným kapitolkám, jejichž prostřednictvím nahlížela česká literatura za hranice svého světa a tak poznávala mimo jiné i život ruského lidu v době carského despotismu. (vn)

DOBRODRUŽNÉ PUTOVANI PO NOVÉM SVĚTĚ

Tulákem z povolání

Se jménem spisovatele a publicisty Zdeňka Matěje Kuděje se dnešní čtenář setkává už jen sporadicky. Dílo tohoto východočeského rodáka (narozen 24. 11. 1881 v Hořicích, zemřel 8. 8. 1955 v Litomyšli) patří svou převážnou většinou k časově omezeným hodnotám, jeho knihy neměly ambice výrazněji se zapsat do literárního povědomí. Spíše si Z. M. Kuděj pamatujeme jako jednoho z přátel Jaroslava Haška, jak to ostatně dokumentují Kudějovy historicky vydané pod názvy „Ve dvou se to lépe táhne“ a „Když táhne velká čtyřka“.

Přesto je však Kudějovo dílo rozmanitější. Obsahuje mimo jiné například i svědectví o letech, kdy se tento věčný tulák usadil za okupace a na sklonku života v našem kraji, a kdy se mu krajinou domova stalo Ledebčsko, Lípnice nad Sázavou a později Litomyšl (Zlý dědek z Vysočiny, Safirjanská zima). Ale najdeme také mnohé z pozapomenutých stránek, které stojí za připomínku. Jsou to především Kudějovy kratší práce vzniklé na základě vlastních — mnohdy velmi dobrodružných cest po světě. Právě proto je v jistém smyslu pro širší čtenářskou veřejnost dnes objevením vydání některých těchto povídek, které pod názvem „Americké obrázky“ připravila pro vydání v edici Světová četba v Odeonu editorka Milada Chlívková.

Jde o povídky, které Zdeněk Matěj Kuděj napsal po svém

návratu z šestiměsíčního pobytu ve Spojených státech, kam se za v podstatě romantických, poněkud bohémsky motivovaných souvislostí, vydal v roce 1903. Je však jisté, že jen málo českých publicistů zanechalo po sobě tak mnohostranně zajímavé a autentické vyprávění o Americe. Vždyť autor prošel na počátku tohoto století Amerikou i Kanadou skutečně křížem krážem. Nehyl pozorovatelem a kritikem společnosti, byl především člověkem bez závazků, neměl pevný cíl. Byl především tulákem, příležitostným dělníkem, topičem, příručím, dokonce i laborantem, ale jindy se zas živil na stavbě železnice, byl dřevorubcem, kovbojem, zlatokopem i novinářem. Těžko si představit pestřejší paletu zaměstnání a činností. Nadto měl Kuděj nesporně dar bezprostředně zachytit prostředí, lidi a je-

lich osudy i sám sebe v nejrůznějších situacích. Tak také jej a jeho přátele z Ameriky poznáváme na stránkách jeho „Amerických obrázků“. Jsou to obrázky z lodí, dělen, čistíren, jatek, plantáží, zachycují přirozeně především sociální skutečnost a postavení přistěhovalců (zejména Čechů), ale i dalších vrstev společnosti tehdejší Ameriky.

Editorka a pořadatelka textů Milada Chlívková nezatajuje nedostatky Kudějovy tvorby, které jsou i dnes zřejmé, a které i dnešní čtenář bude muset překonávat. Přesto právě pro svou barvitost prostředí, konkrátnost postav, autentičnost postřehu i značnou míru vlastního pohledu a dokonalého prožitku si Kudějovy povídky z amerických cest zaslouží pozornosti v podobě tohoto literárního výboru.

(va)

KNÍŽKA PLNÁ HUMORU

je vzpomínání Z. M. Kuděje na Jaroslava Haška v knížce „Ve dvou se to lépe táhne“. Knížka neodpovídá rozsahem původnímu vydání dvou svazků z roku 1923—24, je však výběrem nejveselejších kapitol tohoto humoristického cestopisu po středních Čechách. Těsně před první světovou válkou, v době kdy Jaroslav Hašek zakládal stranu mírného pokroku v mezích zákona, odehrály se tyto groteskní situace, které jsou tu zachyceny z putování Haškova pěšky, vlakem, komediantským vozem, po vesnicích a městech, hlavně pak po hospodách. Zde při nepočítaných sklenicích piva Hašek, neodolatelný tlučhuba a nevypočitatelný ohňostroj nápadů, odhaluje své povahové jádro nespoutaný, nespoutaný humor nabývá tu ostří satiry a připravuje se na svého budoucího Švejka. Historii těchto cest chtěl původně střídavě psát spolu, nakonec ji napsal Kuděj sám. Dává vyniknout Haškovu humoru, aniž by potlačil vlastní biografii. To, co tu jen letmo a náhodně naznačuje, chce však doplnění. Podívejme se proto do matriky narozených v Hořicích roku 1881. Je to sice až na prosincové stránce toho roku (Kuděj se narodil 24. 11. 1881 v Hořicích v P.), ale dovidáme se, že byl křtěn Zdenek (psal se však Zdeněk), že jeho druhé křestní jméno bylo Marian po babičce z tatínkovy strany, která se jmenovala Marie a za svobodna byla Dušková z Drahonice. Kuděj se však psal po dědečkovi Matěji Kudějovi z Málkova Drahonického na Blatenskú Matěj. Tatínek se jmenoval Jan, a děkan Hanl ho v zápise tituluje „ingenieur při stavbě podružné dráhy Hradec Králové — Ostroměř“, matka byla Božena, rozená Fibingerová, dcera kováře Augusta Fibingra z Bakova nad Jizerou.

Hořtce se ke svému rodáku přihlásily roku 1934. Tehdy pořadatelé literární expozice „Výstavy českého severovýchodu“ ho pozvali k návštěvě. Kuděj slíbil, že přijde pěšky z Prahy přes Poděbrady — zda přišel nevím — oficiálně jistě ne (napsal, že se obává toho, že konšelé odezenou tuláka od bran rodného města), spíš je možné, že někde v hospůdce s hořickým kameníky, které měl rád jako kameníky vůbec, splachoval prach. A jak přišel, tak odešel. Na pohřeb (zemřel 8. 8. 1955 v Lito-myšli) mu nikdo z Hořic nepřišel. Ale ta knížka Určitě vás těch 294 stran pobaví, rozesměje. Vydalo ji Lidové nakladatelství, stojí 14 Kčs a vejde se do kapsy. Text zkrátil a upravil Jan Lopatka.

(bb)

Tulák, světoběžník, poutník...

Ústředním literárním typem spisovatelů začátku našeho století se stal tulák bez domova; do něho vkládá tato generace svůj životní pocit. Jeho prostřednictvím manifestuje, že dává přednost životu před „literárností“, projevuje své sociální citění i smysl pro humor.

Zdeněk Matěj Kuděj o takovém tulákově nejen psal, nýbrž sám, téměř po celý život, tulákem byl. Už jako dítě prošel řadou bydlíšť, neboť jeho otec pracoval jako inženýr při stavbě železnic. Ve 22 letech se vydal na zkušenou do světa. Po delší toulce Německem vyhrál v Hamburku lístek „opravňující k jízdě do USA první lodní třídou“. Na jaře r. 1903 tedy přistál v Americe a zůstal tam šest let. Vystřídal mnoho zaměstnání a

vždy znovu se ocitl bez prostředků jako tramp na silnici nebo jako černý pasažér na železnici. I po návratu do vlasti měnil ustavičně bydliště i práci, toulal se po kraji. Zamýšlené velké putování po Rusku „bátušky cara“ skončilo předčasně: V Kyjevě byl zatčen, půl roku vězněn a pak vyhoštěn ze země.

Bohatství zážitků a setkání s množstvím lidí velmi rozmanitých a poutavých osudů dalo r. 1913 vznik prvnímu souboru povídek a pak přicházely další a další. Všechny patřily mezi populární „lidovou“ četbu.

Se jménem Z. M. Kuděje se vybaví i jméno dalšího tuláka-spisovatele, s nímž se to Kudějovi před první světovou válkou tak dobře ve dvou táhlo po Čechách, J. Heška. Proslulý nástup Haškova Švejka na vojenskou službu snad má předobraz právě v příběhu Kudějově. Když byl Kuděj odveden na vojnu, ztropil prý na pízeňském náměstí výstup, který „zavdal příčinu ke zkoumání duševního stavu“.

Z. M. Kuděj zemřel před 30 lety v Litomyšli, kde prožil několik posledních let; poprvé ve vlastním bytě a poprvé, i když skromně, finančně zajištěn. (hol)

~~Humorný i vážný prozaik~~

~~Před padesáti lety zemřel spisovatel Vojtěch Rakous, povídkář, jehož práce se často objevovaly v časopisech Pale-~~

● **Zemřel spisovatel Zdeněk Matěj Kuděj.**
v pondělí 8. srpna zemřel v Litomyšli ve věku 73 let novinář a spisovatel Zdeněk Matěj Kuděj. Narodil se v Hořicích v Podkrkonoší, mnoho cestoval a již před první světovou válkou byl feuilletonistou dělnického tisku v Praze. Ze svých cest vydal na třicet románů a povídek. Svě bohaté jazykové zkušenosti uplatnil Z. M. Kuděj i jako plodný překladatel z ruštiny, angličtiny a j. (ČTK)

ZE ŽIVOTA JAROSLAVA HAŠKA

Hašek narukuje

Hašek narukoval. Oblékl ho fešácký cestovatel Fríč a dal mu na cestu plyšový kabátec, krátké kalhoty, kamaše a pěknou španělku s knoflíkem. Hašek vypadal velkolepě. Jeli s bývalým redaktorem »Nár. listů« Šebestou, ovšem druhou třídou. Hašek jinak nedal. Naproti Haškoví sedí nějaký důstojník, podplukovník. Hašek dívá se mu do očí a pozoruje ho jako nevidané zvíře, kterého vícekrát nevidí. Pak se s ním dá do řeči: »Jeďte také do Budějovic, p. podplukovníku?« »Ano — prosím, podplukovník šlechtic Sauerstein.« Hašek nonšalantně: »Ach,

servus, hrabě von Stichwitz.« Jedu za strýcem generálem X. Y. do Budějovic. Má velký vliv, doufám, že budu mít příjemnou vojnu... — to vše ovšem německy. Šebesta zatím trne, jak to dopadne. Zatím dobře. Když přišel konduktér, vyšel Hašek do chodbičky a ukázal mu povolávací lístek a vtiskl mu do ruky dvě zlatky... Až v Budějovicích! Asi za týden pozná pan podplukovník svého »milého hraběte von Stichwitz«, kterého tolik zval k návštěvě, v umazaném rekrutovi, válejcím se v louži na cvičšti. Ale Hašek to — vyhrál. Žádná situace nebyla proň tak hrozná, aby z ní nevyvázl.

Z kopy historek od Ant. Boučka

ZE VZPOMÍNEK NA JAROSLAVA HAŠKA

V. Choděra

Za volebního období do rakouského parlamentu rozhodl se Jaroslav Hašek „založit“ stranu mírného pokroku v mezích zákona. Pamatuji se, že na jeho volební schůzi u Tábority, blízko olšanského hřbitova, jsem se dostal jen s námaňou, tak velice byl sál voličů přeplněn. U předsednického stolu, obsazeného výkvětem bohémy, seděl i vládní komisař v uniformě. Mezi jinými body programu byl totiž na pořadí i projev o Ferdinandu Koburkovi, bulharském caru, s nímž mělo habsburské mocnářství politickou dohodu proti Srbsku. Hašek k tomuto bodu podal nejprve popis carova zevnějšku. V delším proslovu vylíčil ho jako krasavce a obrátil se s ostrou kritikou proti všem, kteří poukazují na délku a rozměry carova nosu. „Tento nos,“ volal Hašek patheticky, „nesmíme zařadit mezi ony, které strkají svůj hrot do všeho kolem sebe, neboť tento nos (jakýsi občan volá: „Nos slona!“, vládní komisař zakročuje) je nosem novověkého Cyrána!“ — Závažným bodem volební schůze byl boj proti alkoholismu. Číšníci postavili na předsednický stůl před každého účastníka máz piva. Předsednictvo povstává a slavnostně jedním rázem vypíjí dodanou dávku. Z výčepu vrávorá do sálu silně zmo-

žený občan a vykřikuje protialkoholická hesla. Referent Hašek vztyčí pravici směrem k onomu rušiteli klídu a volá: „Zde vízte, drazí páni voliči, kam vede běs alkoholismu. V koránu je psáno: Potirejme alkohol!“ Na ta slova přináší číšníci nově naplněné plechové mázy, a po opětném jejich zdolání pokračuje Hašek v řeči. Posledním bodem schůze byl boj proti prostituci. — O této schůzi přinesl denní tisk zdrcující kritiku. Dodatečně bylo zjištěno, že to psal sám Hašek.

V té době byl rozpoután všeobecně volební zápas. České slovo přinášelo epigramy na protikandidáty. Právo lidu to oplácelo. Autorem epigramů v obou listech byl — Hašek. Peněz ovšem nebyl nikdy nadbytek. Bylo nutno všelijak si vypomáhat. Paní Jarmila měla šicí stroj, na kterém jí velmi záleželo. Byla to rodinná památka. Jarďa bez jejího vědomí dal stroj do zástavy a peníze utratil. Výčitky svědomí vyštvály ho o půlnoci na Karlův most. Vyčkával, až spatří nějakého chodce. Když se v temnu přiblížila jakási postava, vyhoupnul se na zídku mostu. Byl chodcem přirozeně zachráněn. Tehdy byl každý, kdo se pokoušel o utopení a byl zachráněn, dočasně do ústavu pro nervové choroby a propuštěn z něho pouze na záruku člena rodiny. Jarďa si tam proti očekávání pobyl dlouho, protože jeho pan tchán se za něho zaručil jen

pod podmínkou, že manželé Haškovi nebudou žít ve společně domácnosti tak dlouho, dokud se Jarďa zcela nepolepší. Dovolil mu pouze, že se smí s manželkou denně scházet v parku u Wilsonova nádraží od 4 do 6 hodin odpoledne. Jarďa se pak ubytoval u maminky. Obědvávali jsme tam společně. V půl čtvrté odpoledne proplachoval si Jarďa usilovně ústa vodou, aby nebylo cítit, co pil, neboť dal před časem slib, že bude pít jen vodu. Teprve pak odebral se na schůzku se svou chotí.

Příběhy Haškovy, byť zdaleka ne všechny, z dob první světové války sepsal Václav Menger. V jedné věci se mýlil. Říkal mi, že Jarďův bratr Bohuslav byl žárlivý na bratrovu literární slávu a že i jinak byl proti němu zaujat. Není tomu tak. Bohuslav měl bratra obětavě rád; ač sám mnohdy bez prostředků, pomáhal mu, jak mohl. Jarďa po návratu ze zajetí mu také jako prvním představil svým originálním způsobem paní Šuru, s kterou se ze zajetí vrátil. Ta pak na Lichnici u Havlíčkova Brodu bděla přísně nad tím, aby Jarďa vytrval ve svém díle o Švejkovi, které tam pod jejím dozorem psal. A když přišla Bohuslavovi telegrafická zpráva o Jarďově úmrtí, byl zdrcen. Zajímavé je, že i jeho zanesl pak osud na Lichnici a připravil mu nešťastnou shodou okolností podobný konec v úplné opuštěnosti.

ZÁSILKA

A. V. Frič chtěl Jaroslavu Haškovi oplatit některé taškařice, a tak mu poslal na vojnu do Českých Budějovic balík. Místo salámu a slivovice tam zabalil kamení a staré boty. Zásilka přišla zpět s poznámkou: „Voják bojující za císaře pána nepřijímá žádných darů.“

(jk)

~~bojisti na poručíka samotného oddělení.~~ — „Jiho-
české Listy“ sdělují: Růžný český spisovatel v
Č. Budějovicích, Spisovatel Jaroslav Hašek, ko-
nající službu vojenskou jest toho času v lékař-
ském ošetřování v Č. budějovicích. — ~~Lázeňský~~

* V zajetí. Spisovatel p. Jaroslav Hašek, známý český belletrista, upadl koncem září do ruského zajetí. Tím jsou, jak praví „Pr. L.“, všechny pověsti o jeho smrti vyvráceny.

— Jaroslav Hašek, na nějž vydán byl zatykač pro velezradu na československém státě, nebyl nikdy členem redakce „Humoristických Listů“, nybrž poslal jen občas do nich zvlášť honorovaný příspěvek, jako do jiných českých časopisů. — Redakce „Humoristických Listů“.

— Jaroslav Hašek, Dnešní „Venkov“ opravuje zprávu „Práva Lidu“, jakooby v případě Haškově býval se stal justiční omyl: Haška nezastřelili českoslovenští vojáci v Rusku, nýbrž zabili ho prý opilí námařníci ruští, se kterými v opilosti dal se do hádky. Tedy kdosi v Povolží zahynul český spisovatel, na jehož neznámý hrob sotva bude asi putovati básnické poselství, jaké napsal Svatopluk Čech na hrob Havlasův. A přece, ať bylo cokoli v životě tohoto velkého objemného dítěte, je těžko, čteme-li o jeho smrti. Ze „Soc. Listů“ jsme se dověděli, že své působení mezi bolševiky pojímal humeristicky. Předstíval se: „Známý český humorista Jaroslav Hašek, redaktor seriózní části „Průkopníka Svobody“ (českého orgánu bolševického). Snad Jaroslav Hašek dopustil se činů, jichž nelze omluviti a jež se neodpouštíjí. Sběhl od českého praporu, sloužil bolševikům proti vlastní krvi, spáchal zradu na vlastním národě, jak pravi se v zatykači, jenž nebyl pádělkem. Omlouvati ho nemůže nikdo, nejvýše lze vysvětliti Haškovou povahou jeho skutky. Hašek byl velké dítě, každá forma a organizace, řád a kázeň byly mu cizí. I v rozmluvě byl nevypočítatelným, z nenadání sekl vás do tváře jako kočka. A neměl dosti mravní síly a charakteru: stídnavě prý byl při bolševicích a při Čechoslovácích. Je tragno, že český spisovatel mohl vůbec jen obviňku váhati a nevědět, kde jest jeho místo. Ale potupa a skvrna, jež padla na jeho jméno pro chování v Rusku, neubere ceny jeho práci literární. Žil život snad i v Rusku jako humoresku. Vtípem chtěl zakrýt nedostatek pevnosti a charakteru. Ale humoreska skončila žalostně.

— Jaroslav Hašek žije. Nezavraždili ho zpíti námořníci, nebyl popraven legionáři: sám pustil do světa zprávu o své smrti a smál se, co lidé se na ni chytilo. V Rusku dělal, co dělával dříve v Praze. Byl chvíli mezi legionáři, chvíli mezi boševiky a dle pravdy nenáježel k jednom ani ke druhým. Nyní přijal Haška na milost gen. Čeček a humorista slouží v československé armádě. Jakého vtípu se dočkáme příště, ví Bůh.

— **Před deseti lety, 2. ledna 1923, zemřel po rušném, vpravdě bohémském životě spisovatel Jaroslav Hašek, autor známého „Dobrého vojáka Švejka“.** Hašek zemřel v posázavské Lipnici a tam je také pochován.

* Dnes je tomu deset let, co zemřel po mnoha dobrodružstvích a romantických osudech svého bohémského života spisovatel Jaroslav Hašek, autor „Dobrého vojáka Švejka“, jehož mnohými kapitolami, z nichž některé mají vskutku rys geniality, podařilo se zachytit rakouský život vojenský v nejplastičtější groteskní stránce. Hašek, který umřel v posázavské Lipnici pod starým hradem a je tam i pochován, byl jedním z nejlepších českých humoristů, jeho Švejk nabyl popularity doma i za hranicemi až nebývalé, žel že — zejména v cizině — příliš na újmu neporušitelnosti původní předlohy, s níž si cizí zpracovatelé dělali, co chtěli. Jadrný, svérázný, bohatý humor Haškových trpěl hojně však zbytečnou vulgárností.

Co napsal jednou Jaroslav Hašek.

V Kudějově veselé knize „Ve dvou se to lépe táhne“ nastínil na str. 247 sld. Jaroslav Hašek program, cíl a podstatu té strany dokonale. „Hlavní hesla, za kterými jde svorně jako jeden muž, jsou tři, a to:

1. více korupce,
2. na chudý lid musí býti přísnost,
3. kdo není s námi ten je sám proti sobě.

Členství je zakládající řádné i neřádné, čestné i nečestné, příspěvek jediná sklenice piva nebo viržinko. Vetoupit do strany může každý bez rozdílu věku a pohlaví, ani kojence nevyjímaje, ať je duševně přičetný nebo nepřičetný, zachovalý nebo trestaný, kromě zlosynů, na nichž rozsudek k smrti byl již vykonán. Vystoupiti ze strany může každý, kdykoli mu libo, ba **vystupování se předsednictvem podporuje a doporučuje.** Kdežto jiné strany kladou svým přívržencům značné překážky v kariéře, předsedou naší strany může býti libovolný počet členů, ba každý, kdo má dosti drzosti k tomu, že se za předsedu sám přihlásí.“

Jaroslav Hašek netušil, že z jeho **Strany mírného pokroku v mezích zákona** vyrostla ve straně národně socialistické strana, která plní jeho program do písmene!

Jaroslav Hašek vyprávíval s oblibou anekdotu o podivínském lordovi, jenž si vzal za úkol vědecky zjistit, zda se potkan polní pohlavně rozmnožuje čili nerozmnožuje. Opatřil si párek potkanů, pozoroval je ve dne v noci, a na sklonku života vydal mnohosvazkové dílo, v němž dokázal vědecky nad slunce jasněji, že se pohlavně — nerozmnožuje. Po jeho smrti převzal syn otcovo dílo i otcovu vědeckou posedlost: zrevidoval lordův spis a shledal, že je přesný po stránce experimentální i metodické. Pokračoval tedy v jeho pozorování, až posléze přišel věci na kloub: otec zavřel totiž do klece — dva samečky.

Jedna o Haškovi.

Vzpomíná se v těchto dnech, že před deseti lety semřel spisovatel Jaroslav Hašek, geniální humorista, životem bouřlivák-bohém. Právě tak, jako když se po prvé objevil film, v němž Rašilov Haška lidsky přiblížil i těm, kdo se nad ním pro jeho rozpustilé kousky horšili i tentokráte vyrojilo se o Haškovi několik historek a anekdot, ať už pravdivých nebo upravených, ale přece jen v celku mimořádný zjev Haškův u nás vystihující. Bude snad zajímaví i jedna z mých vzpomínek novinářských.

Jaroslav Hašek přinesl své první práce, feuilletonky a humoresky pro nedělní přílohu dr. Serváci Hellerovi, redaktoru „Nár. Listů“. Dr. Heller rozpoznal záhy, že Hašek, tehdy je ti student, je neobyčejně nadaný hoch. Patří také dr. Hellerovi zásluha o to, že Haškovy vtipné feuilletonky a humoresky v „Nár. Listech“ pilně byly otiskovány.

Hašek, už tehdy stále „potřebný“, dokonale využíval přízně Serváce Hellera, jemuž říkal nepokrytě „pán se zlatým srdcem a porozuměním pro čizeň“, a sotvaže oschla tiskařská čerň na jeho feuilletonku, už si byl v administraci „Nár. Listů“ pro honorář.

Shodou okolností se jednou stalo, že v sobotních odpoledních „Nár. Listech“ byl od Haška feuilleton a v nedělní zábavné příloze od něho humoreska. V pondělí dopoledne už stál Hašek u okénka pokladny v administraci a kladl tam, panu pokladníkovi Ulrichovi, dvě poukázky na

prkno. Pan pokladník, velmi hodný a o závod starostlivý pán, nebyl snad při porážku, kdy v pokladně nebylo mnoho peněz, v nejlepší náladě, a tak, spatřiv Haška a jeho poukázky na dva honoráře najednou, jaksi nevrle prohodil: „No jo — to je pořád jenom Hašek, Hašek, Hašek — jako by ani žádné jiné jméno neexistovalo! Podepište to!“

Odešel k pokladně pro několik korun, které byly Haškovým honorářem, a Hašek šel k stojacímu stolu potvrdit na obě poukázky příjem svým podpisem. Pan pokladník mu potom vysázel peníze na dřevu, a vzal z jeho rukou potvrzené poukázky. Hašek flegmaticky peníze shrábl, zastrčil je do kapsy, řekl „Máičta“ a odcházel. Sotva však učinil několik kroků od okénka, pan pokladník se poďíval na poukázky a všecok polekán za odcházejícím zavolal: „Pano Hašku, pano Hašku... pojedto som... co jste mi to udělal?“

Milý Hašek s náramně udivenou tváří se vracel loutavě k okénku...

„Co pak se jmenujete František Procházka?“ rozčiloval se pan pokladník, ukazuje na dva takové podpisy na poukázkách...

„To je pravda, to se nejmenuju... ale dovolte, pane pokladníku... před chvílí jste tu povidal rozlobenč, to že je pořád jenom Hašek, Hašek, Hašek, jako by ani žádné jiné jméno neexistovalo... a když si pracně vymyslím jiné jméno, zas vám to není recht! Těmhle pánům pokladníkům aby se čert zachoval!“

Zevloun.

□ Jaroslavu Haškovi je v posledním čísle „L'italia letteraria“ věnován dlouhý článek. Antonio Michavio líčí celý Haškov život, jeho dětství, studentská leta, pestrá povolání, vojenskou službu a literární činnost. Rozepíše se o „Dobrého vojáka Švejkovi“ a podotýká, že, ačkoliv v Českoslovenaku vyšel v mnoha vydáních, nebyl kritikou příznivě přijat. Michavio odůvodňuje toto odmítavé stanovisko tím, že „československá kritika nepovažovala za nutné posuzovat objektivně dílo člověka podezřelých názorů, opilce, který se spolčoval jen se spodinou; že se nemohla zabývat autorem, jenž nezdomácněl v místnostech, navštěvovaných literárním světem; že nemohla mluvit dobře o spisovateli, který nejraději prodléval v předměstských krčmách. Část kritiky považovala Haškovo dílo za vulgární, část dokonce tvrdila, že Hašek je nevzdělanec. Ale to vše jen proto, že Jaroslav nenavštěvoval salonů bohatých měšťků a nechodil se cpát na oficiální bankety. Přece však se našel poctivý kritik, který do tohoto neupřímného ovzduší vystřelil šíp spravedlnosti větou: „To je náš Cervantes!“, jež vyvolala odezvu v německé kritice, zvláště v „Literarische Welt“ a Haška začala vynášet do nebes. Od té doby nastupuje ubohý Jaroslav vítěznou dráhu, je překládán do všech jazyků a všichni jsou nadšeni, že mohou poznat groteskní postavu „Dobrého vojáka Švejka“, který není ani sentimentální ani romantický, ani zlý ani dobrý, ani revolucionářem, ani propagátorem miru.“

Tuč—.

Knihá humoru.

Jaroslav Hašek: Dobrý voják Švejk a jiné podivné historiky, ilustroval K. Stroff, vyšlo v Nové knihovně humoru a satiry, nákl. Hejdy a Tučka, str. 261, za 3 K. V Jaroslavu Haškoví vystoupil na scénu našeho humoru skutečný talent. Jeho objemný debut, čítající třiadvacet humoresek, oprávněuje nás ve svých lepších číslech k nadějším, že tato svěřená mu hřivna přinese časem nějaký užitek. Projevuje zejména svěží, zdravou a konvencí nespoutanou mysl. Vedle dosavadních knih tohoto genu, které ukazují úzký duševní obzor svých spisovatelů a veskrze chudičký výběr námětů, překvapuje nás tato bohatstvím svého výběru. Mladistvý duch jejího autora vrhá se s bujností, příznačnou nezkracenému komoní, do nejrůznějších oblastí, aby na jejich typech rozpoutal hru své fabulace. Tak zachytí v nejbujnějším letu typickou figurku povedeného vojáka Švejka, postavu obstarožního manžela s parohy na hlavě, tak rozbíhá se k útoku na směšné figurky z úřadů a ze školy, sahá po aktualitách, sbírá své náměty na pražské ulici i v daleké cizině, a kdyby byl jen trochu pozornější ve svém výběru, musili bychom přisouditi jeho vtípu mnohé přednosti, které šlechtí pravého umělce. Ale takto zaráží nás na některých místech volba vulgárních námětů, v nichž autor vyplýval mnoho síly svého humoru a potřísnil kalem citovou povýšenost, kterou právem od něho žádáme. Ve vrcholných číslech setkáváme se ovšem s vítanou nám příležitostí, kde humor zraje v jemném proměšávání hlubšího cítění blýskavým závojem komiky. Nejlepším příkladem námětu v pravdě komického jsou „Vánoce opuštěných“, které nám dají mimoděk pocítiti, že autor beze vši koketerie ztajil ve smíchu vlastní pláč. Vážnou tendencí vynikají

pak: „Rádný učitel“, v němž směšná figurka maďarského ševce-učitele vrhá tristní stín maďaršace, „Zpovědní tajemství“, v němž autor gestem, poněkud nedbale promyšleným, ukazuje, jak katechetové na středních školách dovedou jen zdusiti símě vtíry, klíčící v dušičkách jejich nejmladších chovanců a „Lidokupec amsterodamský“, namířený velmi groteskním zahrocením proti četbě krvavých románů. Velice zdravou karikaturou zvědavosti a citlivosti našeho publika je „Osířelé dítě a jeho tajemná matka“, podávající tak ryze pražský obrázek, že jednou s radostí sem sáhne kulturní historik pro dobový kolorit. Nutno však autorovi velmi důtklivě raditi, aby hleděl své lepší schopnosti více soustřediti a nezabředal již v počátcích své činnosti do bahna jalového žertu, srážejícího se v podobě zohyzdujícího kalu na okrajích předmětů a do mělkého a kalného toku bezvýrazné fabulace. Chválíme si sice na mnohých místech, že dovede se tak prudce rozliti z břehů reálnosti, avšak leckde spolu litujeme, že nedovedl této své síly lépe využiti. Některá čísla, jako pevně na uzdě držený „Běh života“, mohou býti vzorem, ale již „Dobrý voják Švejk“, „Professor dr. Gras“ a hlavně „Rodinná tragedie“ podávají odstrašující příklad. Také gradaci vtípu a jeho vývinu nevěnuje autor ve většině čísel neimenší pozornosti. Národným příkladem této nedbalosti výrazové je slibně započatý, ale ihned zlomený „Iludební talent“. Zdá se nám přímo hříšnou libovůlí, když vídíme, kterak autor často zlovolně zbavuje se svých vzácných darů a uchyluje se k mechanickému způsobu nesmyslného blábolení, aby jim dohrál narychlo, beze vši přímé účasti svého umění, svoji úlohu. A na konec třeba autorovi klásti znovu na srdce, aby vystříhal se vulgárních námětů. Přáli bychom si, aby čísla, jako: „Podezřelý sud dědečka Chovance“, „Na opuštěné latrině“ a „Malá tělesná potřeba a justice“ byla navždy vymýcena z jeho debutu.

